LAELII, SIVE
MONARCHI
DVO,

VENTVRA Cœco Academico Trauagliato
AVTHORE.

AD COSMVM MEDICEM,
TVSCORVM PRINCIPEM.

BONONIAE,
Excudebat Ioannes Rubeus, auſpice Mercurio.
MDLXIII.

A(II)

ILLVSTRISSIMO, ATQ. EXCELL.^mo COSMO MEDICEO, TVSCORVM PRINCIPI.

VENTVRA COECVS ACADEMICVS Trauagliatus, perpetuam dicit fœlicitatem.

COGITANTI mihi ſæpenumero mortalium euenta diuerſiſſima, inſperatos, incredibilesq́ caſus, & auræ proſperè licet fluentis leuitatem; perbeati illi uideri ſolent (Illuſtriſſime, atq; Excellentiſſime PRINCEPS) qui opibus uniuerſis, cæteriſqúe, quibus maximè delectantur homines, rebus: uirtutum omnium procreatricem, atq; parentem Philoſophiam præpoſuerunt: cuius imperio, dictioni, poteſtati parere Fortuna (quæ ſibi humanarum uẽdicat principatum rerum) minimè dedignatur; qua nutriuntur animi, & ex corporibus euolant ad ſuperos, ſeq́ DEO quàm ſimillimos efficiunt. Hæc illa nimirũ ſapientia eſt (PRINCEPS optime, atq; Clariſſime) quæ neq; in publicis, neq; in priuatis, nec in forenſibus, domeſticiſúe contractibus, neq; ſi tecum agas quid, nec ſi cum altero communices, conferas, atq; componas te deſeret, aut errare patietur. Verum, certumq́ lumen, quo mentes rectè inſtitutas ornare uo-

 luit,

*luit rerum opifex, conditorq́ DEVS: quàm ſi tollas nihil pro-
fectò relinques homini, in quo magnus, præſtans, clarus eſſe poſ-
ſit. O diuinam moderatricem animorum, rationis auſpicem,
contemplandi, meditandi inuentricem, ſui cognoſcendi, atq; ex-
piandi authorem; Reginam ſublimem, atq; inſignem; quibus te
laudis efferam? qua tua merita in omne genus hominum oratio-
ne prædicabo? Scio, Scio equidem me tanto muneri non ſuffice-
re. Quare altiori tubæ opus omnium integerrimum, atq; perfectiſ
ſimum delegabo. Habes tu quidem Mater ampliſſima inuidos,
multos, obtrectatores plures, maximàm inimicorum turbam.
Etenim uulgus ignauum, atq; imperitum tua numina non ualet
perſpicere, tuis miſteriis nō poteſt initiari. Debilitatur enim ſtul
torum acies, non ſecus te uidenda quàm ſolis intuendis radiis.
Hanc igitur (PRINCEPS Celeberrime) in miſera corporis cæ
citate, mihi ab ineunte ætate amplectendam, ſequendamq́ decre
ui. Itaq́ cum maximam uitæ partem ſim peregrinatus, omnes
ſæuientis impetus fortunæ, Philoſophia duce hactenus ſuperaui.
Cumq́ SENAS me tandē contuliſſem, tuisq́ fœliciſſimis fretus
auſpiciis (PRINCEPS Illuſtriſſime) humaniores aliquot annos
literas eſſem publicè profeſſus, facultatemq́ dicendi, quā alumnā
exiſtimo Philoſophiæ: ſtatui, tibi aduenienti ſi qua daretur occa
ſio, non uacuis (ut aiunt) manibus, uenerabundum occurrere.
Legeram ego quidem, ſemper uictimam numinibus offerendam
eſſe, præſertim quò primum tempore colerentur. Quam meam
ſententiam illud oppugnabat (Tuſcorum optime Parens) quòd
nihil habebam, tantis auribus, tanti Principis maieſtate dignum:*

neq; poteram Phidiæ Mineruam effingere, in hoc præſertim maximo, mercenarioq́ labore. Putaui tamen ſatius eſſe rudem, atq; impolitam tibi imaginem aduenienti donare, quàm nihil omnino donare. Cum præſertim meam in te, tuosq́ clariſſimos liberos obſeruantiam, fidem, ſingularemq́ beneuolentiam tibi quàm maximè uellem eſſe teſtatam. Accipies igitur geminos de Principatu abortus, à nobis potius quàm partus, Urſarum fœtus præſeferentes: eosq́ non palatino Apollini conſecrabis, ſed primitias quaſdam eſſe uoles pauperis agelli. Solent enim pauperum munera non minus quàm diuitum, opulenta dona ſtrenuis principibus eſſe grata. Ego interim ſi aſpiraueris, & ſi noſtra tibi eſſe cognouero grata, maiora moliar, altioraq́ conabor. quæ omnia tuorum templorum parietibus affigentur: tuáq; in omnes mortales merita cumulabunt, laudum pleniore præconio. Scio quæ tua benignitas eſt, qualiacunq́ fuerint, quæ tribuimus non neglecturum. Non igitur pluribus obtundemus, DEUM tamen obſecrabimus Opt. Max. te quàm diutiſſimè tueatur incolumem, atq; ad altiorem proueheat dignitatis apicem. Perduellibus, hoſtibus, aduerſariis ſublatis, undiq́ parta uictoria.

Vale.

AD VENTVRAM COECVM, ANDREÆ CANTONII INSVBRIS Exaſtichon.

Cvm careas oculis, & ſis tu corpore cæco
Mente tamen ſuperas lumina cuncta uirum.
Nec tua Tireſiæ ſimilis ſors lumine adempto,
Mente Polum luſtras: ille iocoſa facit.
Iuppiter æterna damnauit lumina nocte,
Vt tibi ſic cæli cognita regna forent.

AD EVNDEM FABRITII RESECI Diſtichon.

Coece ubi te cerno, nil te puto cernere, ſed cum
Audio dicentem, cernere cuncta puto.

In eiuſdem diſputationes varias ANTONII Martellini Academici Trauagliati Senenſis Tetraſtichon.

Vt quondam Proteus, formas mutatus in omnes
Quæ ſunt, quæ fuerint, quæq; futura dedit.
Partes ſic uarias Cæcus Ventura tuendo,
Tempora cum ſtudiis omnia noſſe monet.

IN LÆLIVM PRIMVM, SIVE MONARCHVM

PROOEMIVM.

SOCRATEM ferunt Athenienſem cum Alcibiade Cliniæ aliquando diſputantem pluribus rationibus cõfirmaſſe, non hoc quod cernimus corpus, quod ictibus Fortunæ patet innumeris, mille morborum generibus cruciatur: hominem eſſe. Sed animum diuinum illum, atq; immortalem ſupremi numinis effigiem, quem Empedocles putauit eſſe DEVM, idemq; maxima pars ſentit Stoicorum. Iſtanc ipſam ſententiam quo die migrauit è vita Socrates comprobauit; à Critoneq; rogatus vbi nam ſepeliri vellet; ſi me (inquit) Crito deprehenderis, vbi voles, & quo potiſſimum modo voles ſepelito. Significans videlicet animum è corpore tanquã teterrimo carcere liberatum, niſi fuerit flagitiis, ſceleribusq; grauatus ad ſuam ſedem, cœleſtemq; regionem deniq; reuerti, neq; ab homine, vel impediri poſſe, vel certè deprehendi; cuius naturam ſemper diuinam Philoſophorum Princeps exiſtimauit. Vnde pleriq; cenſuerunt ex illis ſempiternis ignibus, quæ

ſydera,ſtellásq; vocamus, ortos animos ad corporū cuſtodiam,et deſtinatos, & miſſos fuiſſe à Deorum patre, & hominum rege. Hunc igitur animum qui non ſuſceperit excolendum ſcelere, atq; impietate laborat. Intereſt tamen opinor, quanam excolatur ratione.Nam nonnulli opinantur animos ornari for titudine,eamq; virtutem principem obtinere locū ſibi perſuadent. Alii cōtra bellicoſos homines, & armorum faſtu tumentes,ocii, & pacis inimicos profitentur; eos ad cœlum tollunt,qui manſuetioribus dediti muſis,bonarum artium homineq; dignarum libero ſtudiis delectantur, eaq; monimenta conantur relinquere poſteris,quæ nulla conterat ætas,nulla proſternat tempeſtas,nullus abiiciat caſus.Quam ego ſanè cauſam tueor, cēſeoq; literis,quas morum ſequatur probitas,atq; integritas,immortalitatē facillimè comparari,purgari mentem, expiari pectus, tandemq; omni terrena exutos labe ad ſuperos remeare; non modò omni depoſita ſolicitudine, ſed etiam animo bene informato,atq; inſtituto,eò libēter contendente,unde primordia traxit. Quare cū animum ſtatuiſſem pro virili parte decorare, dignū meditatione, atq; examine, mihi argumentum ipſe quærebam. Subiit tandem præſtantisſimos maximosq; viros vnum aſſeruiſſe rerum omnium principium, à quo profecta vniuerſa,tandem eò redirent,

vnde

vnde primũm deceſſerant: hortatiq; ſunt mortales viri præſtantisſimi, vt à terra ſe parumper attollerēt, & vnum illud, cui neq; initium ſit alterum, neq; alter ab illo finis tota mente ſequerentur. etenim vnitas quam μονάδα Græci vocant, omnia colligit, omnia trahit ad ſeipſam, omnia confert hominibus bona, nec patitur rerum interire formas. Quæ ſupremæ formæ lumine & illuſtrantur, & permanent, nulla exteriore macula contaminatæ, inſtar ipſius vnitatis, quæ omnis eſt perfectionis ſumma. Hoc vnũ, atq; ſupremũ igitur, quo de nobis eſt ſermo, nihil prætermittit omnino, quoad omnia transfert ad ſeipſum, ſummaq; quiete, & tranquillitate frui facit, quicquid ad illud vnum peruenerit, atque in illud fuerit mutatum. Hac vnius charitate motus, cum cœleſtia non poſſem attingere, inferiora ſequi, atq; iis me oblectare certum, atq; definitum fuit. Itaq; de Principatu pauca referam: quò videlicet oſtendam quemadmodũ vnus regnat apud ſuperos Iuppiter, ſic Principem vnum in terra quoq; optimè futurũ; qui reſarciret maculas humanitatis, & Dei locũ obtineret inter homines. Scio multos ante me de eadem re conſcripſiſſe, in quorum magnitudine, claritate, atq; præſtantia, mea latebit (ut opinor) imbecillitas, tantorum virorum ſplendore confuſa; quod meum quidem opus, tùm mihi placebit, cùm alio-

rum acceſſerint ſententiæ, qui eandem ſectam ſecuti, Principem ante omnia mortalia venerabuntur. Sed ſatis dictum arbitror, ad rem ipſam deueniam, atq; qua potero, & copia, et vbertate Principem ante oculos ponam, vt omnes intelligant nihil Principatu ſanctius in terris eſſe. Sed iam res ipſa ſe demonſtrabit.

LAELIVS, SIVE MONARCHVS DE PRINCIPATVS GENERE.

LÆLIVS, ET EVTYCHIVS

QVID nunc tu tecum? EVTYCHIVS. Cum perturbato eſſem animo, Medicinã à philoſophia petebam, in qua dicere propemodũ cogebar nullam penitus eſſe: nõ enim mihi videbar, animo lentes, atq; ſpinas euellere poſſe; cũ diu multũq; in eo mihi viſus eſſem laboraſſe: niſi forte mea culpa ſit, qui medenti me difficiliorem Philoſophiæ præbeo, & quoniam altius penetrauit malum, rigidiora, atq; aſperiora fomenta non patior. Aſſenſior igitur illis, qui ſapientem nullis ſuccumbere perturbationibus tradunt; noui enim quid ego ſentio mali, ſumq; conſcius ſtultitiæ meæ: nec tamen exiſtimo, non moueri ſapientem interdum, ſed vincere perturbationes animi virtute, atq; præſtantia. Itaq; meimet me pudet, & tamen quòd initio dixeram non Philoſophiæ, ſed mea medicinam non inuenio culpa. LÆL.

Iſthæc miſſa fiant hoc tempore, ſpero enim te facilè medicinã aſſequuturum, ſed dic obſecro quidnã de noſtris rebus, deq; belli exitu, reſtitutioneq; ciuium tandem iudicas? EVT. Me,ne rogas? quaſi verò ſim in Repub. exercitatus, aut veſtros mores, veſtraq; ingenia calleã? LÆL. Et ſi Socratẽ libenter imitaris, iſthanc tamẽ ironiam in alia tempora differendam cenſeo, atq; apud alios homines diſsimulatione vtendum. Lex enim amicitiæ iubet (quam parcarum infixam tabulis fabulantur Poetæ) ut apud amicos ex animo cuncta, & faciamus, & dicamus. Quamobrem ſi diuinæ tibi obtemperare legi in animo eſt, mitte ſalebras, atq; ſatisfac interrogatis. EVT. Scias mè conſultò diſsimulaſſe, non enim quæ ſentio eiuſmodi ſunt, ut albo ſint digna, ut enucleata, perfecta, abſoluta videri poſsint. Sed quoniam intelligó tibi (cui negare nihil poſſum) meam fore ſententiam gratam, geram tibi morem, quem ſatis ſcio idem velle, idemq; ſentire. Primum quidẽ optimè vobiſcum actum affirmare auſim, quòd in veterem non redieritis licentiã: libertatem enim nuſquã dixerim eam, quam qui tuebantur, ciuili ſanguine ſaginati, id modò iuſtum putabant: quod ad libidinem explendam conferre ſibi arbitrarentur: quòd vetera vt taceã, ſi exaſperatis animis, atq; hoſtilibus intra eadem mœnia, coeundi vobis, & congredien-

di

di data ſacultas eſſet, hoſtibus quidem veſtris teterrimum, præbuiſſetis ſpectaculum; cædibus, incendiis, rapinis, omniq; neſandorum ſcelerum genere inter vos graſſantes: quibus prohibitos vos, erectosq; malis, lætandum maximè duco. Eſt illud præterea magnopere celebrandum, quod optimo Reipub. ſtatu conſtituto, perpetuam pacem, tranquillitatem, quietem, omnium deniq; malorum finem, vobis ſata promittunt. Duabus enim amplisſimis, clarisſimisq; ciuitatibus ſub vnum redactis imperium, quis eſt qui veſtrum ocium turbare, qui uos oppugnare audeat? præſertim cum & iuſtisſimum, & vigilantisſimum nacti Principem, nihil quod timere poſſitis habeatis? Et ego quidem ſemper exiſtimaui, & nunc cum maximè credo, maximum, præſtantisſimum, ſanctisſimumq; Reip. regendæ munus Principatum eſſe. Quo authore uera libertas fulgeat, ſi quidem maximè liberi hominis eſt: in reliquis viuere rebus vt velit; legibus tamen ſponte & ſeruire, & obtemperare, quod vnius Principis adhibita in gubernando moderatio certè præſtat. LÆL. Multa quidem, cum te audiebam mihi veniebant in mentem: quæ planius, atq; apertius dici cupiebam. Cur enim fieri non poterat, vt ciuium coaleſceret concordia, ut in vnum iungeretur animi, cum nemo ſit malorum expers, nemo qui non ſenſerit incommoda

da belli. Itaq; crediderim omnes requietem pro uirili parte deſiderare. Præterea illud mihi grauius videbatur à te dictum, atq; aſperius, quòd libertatem eam appellabas, quam cæteri mortales exiſtimant ſeruitutem. Verùm hæc aliàs mihi commodius (ut arbitror) explicabis. Nunc & mihi, & his qui adſunt omnibus gratisſimum feceris, ſi de Principatu quæ ſentis aperueris, idq; feceris (quò facilius tuam percipiamus ſcientiam) oratione perpetua. EVT. Quæ mihi tecum eſt neceſſitudo negare quidquam quòd velis prohibet. Scito tamen onus grauisſimum, quòd non facilè mei humeri ferant, à te mihi imponi: ſed quoniam faciundum eſt, quòd iubes: ſubeamus quicquid hoc eſt, modò & tibi, & cæteris gratificemur; Quibus dictis cum omnes audiẽtiam pollicerentur, ſic ſumus exorſi. Quantum populari imperio principatus excellat, teſtis mihi poteſt omnis Italia accedere, quæ dum libertatem amplectitur, dum inani nomine delectatur, orbis quondam terrarum Regina, omnibus ſe gentibus, externis nationibus omnibus conculcandam, laniandamq; præbuit, à ſuis prius lacerata. Cui enim non auditi ſunt Heruli, Gothi, Vandali, Longobardi, Vlni, Alani, Saraceni, tũ verò Germani, Franci, Hyſpani, quibus omnibus, & fuit, & eſt Italia prædæ, & ſi vera potiuſquã dictu ſpecioſa fateri volumus, omnium malorum, quæ vidit,
quæ

quæ ſenſit, quæ tollerauit Italia: quæ omnia ætate noſtra Deo Maximo authore concordia Principum, & pace ſublata videntur: omnium inquã malorũ principes Itali, ducesq; fuerunt, inq; patriæ viſcera retorſerunt arma, tantum ſeditiones poſſunt, nephandaq; per fas, & nefas, per ius, & iniuriam dominandi cupiditas. Qua in re Aetruriæ principem COSMVM omnia ſæcula æternis laudibus celebrabunt, qui ſe conſtantisſimum pacis, & ocii ſemper præſtitit aſſertorem: neq; compelli, deduciue ad arma capienda potuiſſet, ſi dignitatem, atq; imperium in toga defendere, atq; tueri potuiſſet. Sed cum vim ui repellẽdam intelligeret, arma induit iuſtisſima, eſtq; cognitus, & in bello mitisſimus, & parta iuſtisſimus pace, aduerſariisq; ſemper fuit intentus conſeruandis. Hunc igitur vnum excipiamus, in cæteris confirmare certe poſſumus nullum Italiæ accidiſſe malum, niſi principibus, & quærentibus, & volentibus, & vltro aduenas accerſentibus. Sed ne reliquam citẽ Italiam; Aetruria poteſt vna propriis vulneribus, quæ dicimus teſtificari. Sed exemplis ſuperſedebo, quæ ſatis cognita vobis eſſe confido: meq; totum ad Philoſophiam transferam; & licet Remp. non attigerim, non tamen nouum excogitabo Reipub. genus, eáue dicam, quæ fieri nequeãt, ſed quæ in promptũ ſint, quæq; omnibus expoſita tradam. Quæ tamẽ ut

 ſuis

ſuis nitantur fundamentis, ſintq; firmius ædificata, validiusq; conſtructa, altius repetenda duco. Vos interim ſi longior forte videatur oratio ſilentium imperatote. Principem ego quidem eundem, & Regem, & Politicum, quem ciuilem licet appellemus, & patremfamilias intelligo. Patrem quidem familias, quoniam ſatis inter clariſſimos conſtat Philoſophos, domum pagi principium eſſe, vicum autem ciuitatis. ex vna enim domo, veluti propagines egrediuntur, & quaſi mittuntur in Colonias. Inde oriuntut vici: pluribus autem (ut ſignificatum eſt) vicis cōficitur Ciuitas. Inde memoriæ proditum eſt, homines illos veterrimos cum cogi, ac congregari cœpiſſent, nullas adhuc leges habētes, ita vixiſſe, vt qui maximus, quiq; prudentiſſimus in familia foret, præeſſet; atq; ius diceret. Ita ſingulis gentibus, ſinguli Reges erant. Poſtquam verò viſum eſt vtile vnum Ciuitati præfici, quem Regem nominauerunt: ſic quidem prætulerunt, ut nō vi, ſed authoritate regnaret: Eiuſq; decreta pro legibus eſſent, donec ſatius viſum eſt leges dici, quibus, & ipſi quoq; Reges paruere. Addunt etiam tria, quæ in patrefamilias maximè deſiderantur, in Rege expeti, ut omnibus conſulat, ut optimos ſtudeat efficere ſuos, ut omnem familiā ſic curet, vt nihil domi fiat, quod ipſum prætereat, ac lateat. Quanquā exilem domū Flaccus aſſerit Poeta, in

ta,in qua multa dominum non fallunt.Sed ille quidē Poeticè, nos & Regi, & Patrifamilias quoad ſuppetant vires,quoad patiatur humanitas omnia volumus eſſe cognita.Etenim ſi non immeritò Paſtorem hominum Regem uocat Homerus, cui aſtipulatur etiam parens Plato Philoſophorum : non erit utiq; paſtor, qui non cognouerit quæ pauerit armenta. Quò fit ut omnia & Regi, & Patrifamilias ſint cognoſcenda. Illud præterea regiū probat hominē patrem eſſe familias, quod Stoici contendunt, hunc mundum omnem vnam eſſe vrbem, quæ regatur à Deo: quòd ſi damus, regnum certè quantumlibet magnum vna domus erit. Illud verò ſatis à Platone probatur, Regem ciuilem hominem eſſe,eundemq; diuinum.quò fit,ut idem ſit Rex, quem Principē appellamus, ciuilis ſcientiæ verè dominus, & facultatis. Idem & domus regendæ peritus, quæ qui aſſequutus eſt, & ſapiens eſt,& fœlix. quare & optimus quidem erit; non enim mali,aut ſapientes ſunt,aut beati, quòd ſi optimus eſt ipſe,optimè Rempub.adminiſtrabit. Erit igitur Regnum,& Principatus optimum Reipub. genus, in quo ciues neceſſe eſt eſſe fœlices. Eſt enim finis, menſq; regentis,ut quàm optimi,quàm fœliciſſimi fiant. Vnde illud quoq; videre poteſtis, veram eſſe, & Stoicorum ſentētiam,quæ priuatos ſapientes aſſerit eſſe reges, inſipientes verò

ſtultos, malos, ſi mille diademata gerant, eſſe ſeruos, miſeros, oneratosq; magis titulis, & purpura, quàm (vt ſic dixerim) honoratos. Nõ enim vanis titulis Reges efficiuntur, ſed animi magnitudine, atq; præſtantia, fortitudine, Iuſtitia, fide, æquitate, conſtantia, modeſtia, quæ licet plerisq;, non omnes regiæ videantur virtutes, mihi certe cenſentur. Vnde Ageſilaus Rex Lacedæmoniorum, Rex (dixit) Perſarum me maior erit, ſi fuerit vtiq; iuſtior. Rogatusq; Socrates, quid de Archelao, qui tunc in Macedonia regnabat, ipſe ſentiret: iudicare ſe non poſſe dixit, non enim compertum habere quo ſe pacto erga iuſtitiã, cæterasq; virtutes gereret. Habemus igitur Regem optimum eſſe, eoſq; qui ſub Rege viuant fœliciſſimos. Probatur etiam hoc ipſum rationibus plurimis, & clarisſimorum authoritate virorum. Sunt tamen qui ſecus ſentiant, huicq; noſtræ concluſioni repugnent. Vt igitur ſermo perficiatur, vtrumq; nobis faciundum videtur: & vt rationibus, quæ diximus conſtituamus, & aduerſantibus reſpondeamus: niſi vobis forte ſatis longa uiſa ſit oratio. LÆL. Tu vero perge: etenim pro his omnibus audeo polliceri, gratũ te facturum, ſi quæ cœpiſti diligentius examinaueris, neminiq; penitus prolixum viſum iri ſermonẽ. EVT. Minutis igitur quibuſdã, rationibus vtriq; mouentur, atq; Stoicorũ more arctis, & breuibus.

bus. Qui enim Monarchiã (ſic .n. Principatũ appel lo) optimam putant Reip. adminiſtrationẽ, in hunc maximè modum argumenta conferunt. Id eſt optimum, cuius contrarium ſit peſſimum. Cum igitur Principatus Tyrannidem habeat contrariam, quam pesſimam eſſe conſtat optimus quidem erit ipſe. Ad dunt prætera facilius eſſe vnum, quàm multos optimos reperire; quò fit vt Principatus omnino ſit perfectisſimus, cum vni videlicet optimo Reip. cura mandatur. Tertium quoq; adiiciunt rationis aculeum. Ille inquiunt perfectiſsimus eſt ſtatus, qui cæteros continet: hoc principatui conſtat accidere; eſt igitur lectisſima, pariter, atq; rectisſima tuendæ Rei pub. ratio. Nam Princeps quoniam ſibi vni non fidit, optimum quemq;, ac probatiſsimum adhibet in conſilium: ita optimatum emergit reſpublica: qui cum propter virtutem, & pauci ſint, & apud Principem plurimum posſint, ὀλιγαρχίαν coniungunt τῇ ἀριστοκρατίᾳ: & quoniam maximè proprium princi pis eſt populi tanquam vnius familiæ ſalutem vniuerſi curare, popularis exiſtit Reſpub. Clauduntur igitur in vno Principe omnes, qui ſunt aliqua laude digni, regendæ Ciuitatis, ſtatus: quò fit, vt diuinius nihil excogitari Principe poſſit. Superioribus etiam rationibus, illud adiungitur, quòd cum Deus Opt. Max. orbem vnus regat vniuerſum, tantamq; molẽ,

 ſignificat

ſignificat ille quidem vni Principi, qui ſit diuini numinis imago, remp. eſſe credendam. Itaq; Perſæ reges ſuos adorabant, quòd in eis Dei maximi quandam intuerentur ſimilitudinem, regumq́; peculiarem quandam, atq; ſingularem Deus curam habere videatur. Vnde Hebræus ille ſapientiſſimus dixiſſe putatur: cor regis in manu Dei eſſe, ab eoq́; eò verti, quò maxime velit. nec uos obſecro moueat, quod hoc non Philoſophorum uideatur argumentum, in quorum libris multitudo paſſim Deorum legitur. nam & ad uulgi frequentius loquebantur opinionē, & nonnunquam uelut per ænygmata quædam, diuinas rerum gerendarum facultates Deorum nominibus appellabant, & ſi qui plures tandem eſſe volebant Deos, ad vnum referebant, cuius communione diuinum nomen diuinis tribuebatur operibus. Veniat vobis in mentem Platonis ille opifex, & fabricator mundi Deus: qui eſt in Timeo, cuius etiam, vt Principis omnium meminit in Repub. Porphyrius quoq; & Iamblicus vnà cum Plotino vnū videntur agnouiſſe Deum, cæteros diuinitatis participes crediderunt. Itaq; ſeriem illā ſtatuerunt, ut ſecundū animos noſtros ſtatuerēt heroas, quibus dæmones proximi forent. Hos Dei ſequerentur ſecundi, & ad ipſum tandem bonum peruenirent, ſummum videlicet Deum. Ariſtoteles etiam duodecimo Metaphy-

ſicorum

ſicorum volumine vnum motorem omnium, vnũ fatetur eſſe Principem, Deum ſcilicet, qui ſic omnia regit, ſic ſtatuit, ſic ordinat (vt clariſſimo videtur illi Philoſopho) quemadmodum exercitum Imperator. Sed ſatis vagati ſumus, nimiumq́; à propoſita digreſſi ſententia, ad quam iã eſt vtiq; redeundum, ſic enim argumentum concludebamus. ſi quidem optimè regit Deus, atq; diligit vniuerſa: Princeps quantum homini licet, quantum mortalitas patitur illi ſimilis, diuinitus ſanè ciuitatem conſtituet, cui præfuerit. Hoc etiam dicunt eſſe ſigni, Dei quandam ſimilitudinẽ, ab hominibus in Principe cerni, quòd antiqui illi Reges fuerint propè ſacerdotes, nã apud Aegýptios regnare nemo poterat niſi foret ſacerdos, & ſi quãdo ab aliquo regnũ occuparetur, nõ ante ius regium obtinebat, quàm à ſacerdotibus eſſet inauguratus. Perſæ quoq; eum diem regni Principium arbitrabantur, quo apud Paſagardas rex ſacris initiabatur ſumpta Cyri (qui regnũ Perſis tradidit) veſte, aliisq; cerimoniis ritè peractis. Neq; regnare poterat apud Perſas qui Magiam ignoraret, qua diſciplina ſuperum cultus contineri potisſimum videbatur. Nonnè in plerisq; Græciæ ciuitatibus, regnis etiam ſublatis illud tamen regibus, regumq; poſteris relinquebatur, ut ſacra quædam facerent, faciendisq; præeſſent? non obmittam Romanos, qui regibus

bus ſublatis, ne ſacra regiæ vicis obmitterentur, regio nomine ſacerdotium,& inſtituerunt, & ornauerunt, ſacrificulumq; vocauerunt regem. Hæc, aliaq;, quæ in hanc ſententiã adduci plurima poſſunt, oſtendunt fœlicisſimam illam eſſe Rempub. quæ à Principe, qui hoc nomine ſit verè dignus gubernetur. Nam & religionem diligentisſimè curabit, & in eo erit etiam nimius, vt Deo pareatur maximo, vt metuatur conditor rerum certisſimus, vt nihil quòd ad religionem pertineat, vel deſeratur, vel certè contemnatur, itemq; vt omnibus eadem ſit religio. Vidimus enim & legimus, varias ſæpe religiones, varias de Deo colendo ſententias, magnas vrbes, ſummos perdidiſſe Principatus, atq; euertiſſe. Quas ob res præſtantem religione Principẽ volumus. Eſt enim boni ſacerdotis non ſibi ſolum exorare Deum, non ſe præſtare ſolum cultorem numinis, ſed cæteros incitare, coercere diſsidentes à ſuperis, efficere, vt omnes intelligant, maximum principatus vinculũ eſſe religionem. Si enim iuſtitia regna tuetur, & iuſtus eſſe nemo poteſt, qui Deum nõ metuat, pariter atq; ament; ſublata, deleta, remota religione, maxima quæq; interitura palã eſt imperia. & nequid principibus quod ſacerdotium amplificaret omnino deeſſet; Augures etiam nonnulli fuerunt, quod de Amphilocho, & Mopſo Regibus Argiuorum, deq;

Cyri

Cyri Cambyſe Patre, ipſoq; Cyro maiore, & de Romulo, qui Romam vrbem dicitur condidiſſe, literarum monumenta confirmant. Itaq; fortiſſimi ſeptē illi Perſarum Proceres, qui Magorum tyrānide ciues liberauerunt: interſe ſæpè, diu, ac multum commentati, quod genus Reipublicæ informandum videretur: vt fœlix natio Perſarum eſſet: regnum omnibus antepoſuerunt. Sed contrà multa dicuntur, quoniā homines(vt in plurimis aliis)opinione falſa ducti regium, imperiū, quod maximè legitimū eſt, quodq; ſanctiſſimum, ſeruitutem appellant. libertatem verò, cum res in medio ponitur, quòd videlicet viciſſim, & imperetur, & pareatur. Sed ego ſatius eſſe duco, quæ contra dicuntur reticere, vobiſq; inſitum in animis principatus amorem relinquere, ne fortè mutatá ſententia (ut mos eſt hominum) deteriorē partem accipiatis. LÆL. Neminem hic video, qui te libenter non audiat, qui non ſit huius ſententiæ perpetuus aſſertor. age igitur, pande vela, prome cætera. Ego enim ex me iudicium faciens, omnes qui adſunt, ea, quæ à te dicta ſunt defenſuros ſemper cōfido. Vide præterea nè dum tacendo perſuadere nobis velis ſummam principatus dignitatem, teipſum fallas. credet enim non nemo te, quia fortiores contrarias exiſtimaueris rationes ſuppræſſiſſe. hunc nobis ſcrupulum demito, & cætera, qua cœpiſti ala-

critate

critate docceto. EVT. Faciam vt velle uos uideo, quanquàm ſatis mihi dixiſſe uidebar: cum præſer-itm ad rem tàm arduam, tamq; difficilem non præmeditatus acceſſiſſem: vobis ſatisfacerem. Sed quo niam ſemel cœptum eſt, finem habeat noſtrum hoc elogium aliquando. Sunt igitur Principatus aduerſarii quidam, quorum ſæpenumero mentis, ſenſusq; cauſam diligentius cum requiſiſſem, vnam hanc reperiebam, ambitionem, & regnandi cupiditatem, quam frequenter animi magnitudo parit, nonnunquam effrenata libido, & quidam amor ſui, atq; inanis iactatio gloriæ. Ego tamen certum, atq; perſuaſum habeo, eum qui iuxta Delphicum oraculum ſe ipſum cognouerit, cui Deus non dederit ſceptrum: ſua ſorte contentum, libentius obtemperaturum, quàm imperaturum. Nam vt ſint paria cætera, multò minus periculum obtemperantis eſt, quàm dominantis. iam ſi quis eſt qui non ſolum ſe iudicet imperio dignum, ſed ſit re vera, atq; exiſtimentur ab omnibus, hunc tamē decet quieſcere, lætoq; animo priuatam viuere vitam, ne ſuperis videatur aduerſari, quorum nutu, auſpiciis, voluntate principes, regeſq; creantur. Sed reliquo iam ære alieno me libero. Inquiunt igitur qui principatui aduerſantur, hominem natura liberum eſſe creatum, gentiumq; iure ad deteſtanda, prohibendaq; bella ſeruitutem inductam.

Quid

Quid igitur attinet vni ſeruire? & naturæ clariſsimo munere tua ſponte abuti? cum præſertim non homini ſolum ſit inſita, atq; innata libertas, ſed belluis etiam; quod vel ex eo maximè patet, quòd captæ cũ poſſunt effugiunt, & nonnullæ tædio, atq; dolore captiuitatis emoriuntur. Qui quidem nobiſcum ſentiunt, cum optimam aſſerunt libertatem, hominiq; maximè conſentaneam: falluntur autem cum aſſerunt eos, qui Principi parent eſſe ſeruos: niſi ſeruitus ſit obedire legibus. & nos quidem ſupra poſuimus munus, atq; officium Principis eſſe, quàm optimos efficere ciues. Tria igitur iuris præcepta, quæ maximè ſunt à natura confirmata, vt honeſtè viuatur, nemo vt lædatur, ius ſuum ſingulis vt tribuatur: qui ſeruant liberrimi ſanè videntur, quod verus, ac legitimus Princeps omnium maximè curat. Non igitur Principi populares ſeruiunt, ſed imperanti legitimè parent. Nam eadem quoq; ratione vxor, ac liberi patrifamilias ſeruire dicerentur, quod nemo hactenus dixit, ne profligatisſimi quidem adoleſcentes, qui viuis adhuc parentibus ipſorum exedunt bona. Addunt Deo regnum gratum non eſſe; idq; ut probent Hebræis iratum aſſerunt Deum, quòd regem ſibi petiſſent, qui Samueli dixiſſet, me quidem illi non te abiecerunt nè rex ſim illorum; grauisſimasq; populo leges impoſuit, quibus rex illis colen-

dus foret. Sed iſti non vident, ne logicè quidem tutò eos,atq; ex regulis inuehi? quippequi à parte probare nituntur vniuerſum. Sed hoc ſoluendi genus fortè leue cenſebitur: alia nobis igitur ineatur ratio. non quòd Regem petebant, Hebræis iraſcebatur Deus, ſed quòd numine inconſulto petebant, quòd contumaciter petebant, quòd ſpem à diuina ope, ad regium auxilium transferebant, vel certè ob id videbatur iraſci, quòd illum ſibi populum peculiarius delegerat, quem ſeruauerat, auxerat: victoriis, atq; opibus exornauerat, quos ingratos habebat exoſos, neq; dignos munæribus iudicabat, quos, tot viſis ſignis, omnem ſalutis tamen expectationem ad hominem transferre videbat. Inſtant adhuc, & vrgent; neminem eſſe penitus, qui vel in populari, vel in aliqua non tyrannica viuere poſsit Rep. qui malit in regno viuere; quòd falſum ſanè videtur. nam Galli, & Hyſpani, & qui nunc vocantur Anglici nullam libertatem anteponerent regno, ſeq;, ac liberos pro regis ſalute animo deuouerent æquisſimo. in Italia noſtra, patrumq; memoria: qui Vrbinati parent, egregium in Principem ſuum oſtenderunt amorem, egregium & qui partem incolunt agri Taurini, Ferrati montis nomine nuncupatam. Conſtat inter omnes, deguſtatam aliquandò libertatem Inſubres contempſiſſe. Apulos verò, Calabros, Siculos, Samnites, Neapolitanos

litanos nunquam ſine Rege victuros. Eſt enim opinio profectò, quæ mouet homines, vt hanc ament, potius, quàm illam Rempub. forſitan & ambitio. nam cum ſe plurimi dignos arbitrentur imperio, priuatam vitam iniquo ferunt animo. Accedit etiam de publico rapiendi libido, illarum peſſimum ciuitatum venenum, quæ vocãtur liberæ. etenim ſi vos, vobiſq; finitimos Florentinos perſpicere rectè voletis, intelligetis plus hominum ciuiles extinxiſſe ſeditiones, quàm ſunt ii, qui modo ſuperſunt: pecuniæ verò tantum, quantum vniuerſa vix Italia conficere poſſit. Videte, videte quæſo quæ præmia pulchra illa vobis, atq; expetenda libertas pepererit. necabãtur ciues indicta cauſa, trudebantur in exilium alii, diripiebantur bona, pauci erecti, atq; alacres volitabant. illi diuitias, illi conſequebantur honores: apud ſe ſceleratiſſimos habebant homines, quibus ſatellitibus vtebantur, qui nullis abſtinebant flagitiis, nihil ſibi non licere putabant. odorabantur omnia venatici canes, & aliena lãbebant veſtigia, queis nihil ſatis erat. cogebantur igitur teterrimis beluis ſeruire domini, & vt haberent quod darent, aliena rapere. ita nemo erat qui ſuum dicere aliquid poſſet, nullum ius inuiolatum, nullum auitum, nullum paternum prædium, ira, odio, cupiditate, auaritia, libidine, & interim incredibili largitione regebantur.

tur. Mitto Guelfos, ac Ghibellinos, abominanda nefandarum factionum nomina. Sed longius quàm decebat ſum progreſſus: quòd volui præclaram iſtã libertatem adempto fuco videretis anum fatidicam, mala ſemper pronunciantem, conſulentem deteriora, ſeſe venditantem paucis, nocentem innumeris. Sed non amplius vetera refricabo vulnera, ad inſtitutum redeo. Non igitur homines quòd libertatem probarint omnes ſequuti ſunt, ſed pleriq; quia id vtile ſibi exiſtimarunt. Anteponuntur enim priuata publicis hodie, atq; ita viuimus, vt ſocietatem ſanctam, quam Deus voluit inter homines eſſe, noſtris vtilitatibus metiamur. Negare tamen non poſſum dominantium malignitatem, ſuperbiã, auaritiam, luxum, atq; luxuriam, deſiderium plerunq; nouarum rerum feciſſe, anſamq; dediſſe, vt homines libertatem affectarent: præſertim cum frequẽtius accidat, vt deteriora ſint poſteriora prioribus. Vnde rogatus ruſticus quidam cum intentius foderet, quidnam ageret, cur ſe tam ſtudioſe cruciaret; reſpondiſſe dicitur. Antigonum quæro, qui paulo ante bello victus, & interemptus fuerat multorum regum coniuratione. Sed qui odio ſuis eſſe volunt, habentq; illud in ore, oderint dum metuant, nõ ſunt vtiq; Principes. Scimus ſane ita comparatum eſſe, vt mortalia non ſint omni ex parte perfecta. nullum

enim tantum reperias bonum, in quo nō ſit aliquid, quod deſideres. ſed locus me admonet, vt quod fortisſimum aduerſantes exiſtimant argumentum exponam. aſſerunt enim fateri ſe nihil tyrannide ſceleratius, quippe qui ſint generis hoſtes humani. Vnde optimum confitentur principatum, ſi modo reperiri optimus, atq; abſolutisſimus, quem Græci vocant ἡγεμονικὸν posſit vnus. Sed quinam fieri posſit rogant, Princeps ut dari, vtq; inueniri poſſit? iam enim illud ante omnia Terentianum verum eſſe patet; Ingeniū hominum à labore ad lubidinem eſſe procliue. palàm eſt etiam Principatum maximi laboris, ſummæ induſtriæ, curæ, diligentiæ hominem expetere, quē fingere facilius poſſumus, & comminiſci, quàm digito (ut aiūt) monſtrare. Cum præſertim circunſtēt aſſentatores, peſtis æterna Principum: qui eos corona circundant, curantq;, & efficiunt nè verum audiant, nè bene monentem, conſulentemq; vtiliter ſuſcipiant, nè ſe reſpicere, nè ſe valeant intueri. quis obſecro dicere poſſit, quot illecebras, quot, & quàm nouas comparent voluptates, vt irretitum, vt ſibi deuinctum Principem teneant? omnibus enim ſceleratisſimorum commentis hominum, moles illa diuitiarum vim, facultatemq; ſuppeditat. Ita fit, vt qui cæteris imperat, ſuimet nō ſit dominus. Itaq; quòd aiunt in fabulis poculo neſcio quàm Circem homi-

nes

nes in beſtias vertere ſolitam;peſtes iſtæ conſequuntur palatinæ. Principes enim in horrenda vertere monſtra ſciunt. Vnde & ingenia clariſſima corrumpuntur, fiuntq; ſceleſtiſſima. Prodigium, portentũ in vltimas aſportãdum terras Nero fuit,cuius quinq; anni imperii primi,cuius præſtantiſſimo æquari potuere principatui. pluries etiam euenit, vt præteſtus quidam virtutum occultet maxima vitia. Quare valeat Principatus iſte veſter, etenim belua multorum eſt capitum. Quid enim tetrius excogitari poteſt, aut dirius, quàm illud quòd apud Euripidem vſurpat Etheocles? quod vtinam non placeret Principibus, vt placet. eſt enim ipſa diritate dirius, iuſiurandum regni cauſa violandum, colendam pietatem in cæteris. quotuſquiſq;, dicite per Deum immortalem, vt rerum potiatur,non tentat, atq; conatur omnia? At eum,quem fingitis potius quàm deſcribitis principem, cogi ad regnum ſuſcipiendũ decebat, non ipſum regni cauſa omnia miſcere, turbare,diuina,& humana iura peruertere. Primo quidem aſpectu, nos cogunt, dum ſic inuehuntur, pedem referre, & in noſtra nos præſidia paulatim contrahere.vbi verò reſumpſimus animos, vireſq; recepimus, non modò reſiſtimus, ſed repellimus hoſtẽ vmbonibus: & quicquid amiſſum erat campi recuperamus. Inuadimus igitur in hunc maximè modũ.

deſcribamus

deſcribamus quæſo Principem, iterum, ne nos effu giat. diximus enim ſupra non titulum, non honorem, non diadema Principem facere. ſit igitur Prin ceps, qui curat omni ope, vt Deo ſit quã ſimillimus. is neq; aſſentatoribus cedet, neq; flectetur illecebris, nec voluptatibus parebit, nec corrumpetur diuitiis. ſi autem quoniam hominem, non Deũ propoſitum eſt deſcribere, victus aliquando ceciderit: reſurget illicò, in ſe redibit, ægro feret animo, conabitur emendare, cautior erit in poſterum. Ac Prin cipatus vel vt ciuibus proſit optabit, eoſq; errantes reducat in viã, nullumq; publicè ſalutis cauſa recuſabit laborem, vel certè propriæ vtilitatis gratia nun quam Princeps eſſe volet. Eſt enim curarum pleniſ ſimus Principatus. dormiunt enim omnes Principis oculis, tutoq; quieſcunt; illum reſpiciunt: ſi quid acciderit aduerſi prudentiam Principis requirunt, quem prouidentem, proſpicientem, medentem vulneribus, aduerſis caſibus obuiam euntem admirantur. Sed locus iſte me admonet, ut ſententiam illã attingam Platonis, qui parentibus, ac patriæ vim ſine nefario ſcelere negat inferri poſſe, quam ego ſententiam veriſſimam ſanè iudico, arbitror tamen tẽporibus commutari. nam ſi parens conſtituiſſet ſe gladio tranſuerberare, per vim vtiq; gladium eripẽrem: nec ſceleratus eſſem. ſi vitam inedia finire decreuiſſet,

creuiſſet, non eſſem certè parricida, ſi ui adhibita ad cibum capiendum impellerem. Si patriam ergo labentem cernerem, ſi ruentem, ſi peruerſis gubernantium conſiliis intereuntem; darem operam vt ſine vi patriam ſeruarem. id ſi minus contingeret, omnibus patriæ ſalutem anteponerem, vimq; ſceleratorum ciuium vi repellerem honeſtiſsima, ſolusq; tenerem clauum, quem intelligerem multos tutò regere non potuiſſe. Sunt enim quædam, quæ pertinent ad iuſtitiã, quæ licet ſint ſemper bono viro ſeruãda, commutatis tamen mutantur ipſa temporibus. neq; enim ſunt ſemper præſtanda promiſſa, neq; depoſita reddenda; quæ multis verbis in philoſophia grauisſimè diſputantur. Nec principem cum hoc tempore tracto, quem in animo inſculptum video, cuius effigiem, clariſsimam licet perſpiciam, exprimere tamen nequeo, qui ita diuinus eſt, vt formam quidem habeat humanam, cætera Deus quidam eſſe videatur in terris. Hunc prætermittamus igitur, quoniam eloqui, atq; explicare non datur: erit ocium aliàs forte fortuna; vt ad eum quē in mente Principem habemus, quàm proximè accedamus. quo contenta eſt vita communis, eo nos etiam Principe contenti ſimus. cuiuſmodi Xenophon Reges Perſarum deſcribit ante deuictas à Cyro gentes, ac ſuperatas. cuiuſmodi Lacedæmoniorum Reges, qui

cum duo eſſent, aliquot ſæcula vno animo rexerunt Imperium, cumq; diuerſis ex familiis regnarent, concordiam quàm nè fratres quidem habere priuati poſſunt, Reges tutati ſunt. qui cum plenum, merum, integrum haberent imperium, ἐφορίαν conſtituerunt, neq; ante Eumenem Leonide filium Lacedæmone regnauit, qui non paruerit Ephoris, quin ſe ab illis multari ſit paſſus. Addantur Nerua, Traianus, Adrianus, & vſq; ad Commodum, Principes vniuerſi Romani, & iam labente republica, Claudius is, qui Gothos maximo prælio ſuperauit, qui niſi breuis æui fuiſſet, in priſtinam dignitatem, veteremq; candorem Remp. reſtituiſſet. Nec omittatur maior Theodoſius, quem Principem Hiſpania dedit, cuiuis laudatiſſimorum Imperatorum, vel pace, vel bello comparandus. Quare confitemini quæſo cœleſtis imaginem Reipublicæ Principem eſſe. At mali nonnulli fuerunt? non Principes illi quidem, ſed Principatus euerſores. quemadmodum enim pulchrum, & bonum, honeſtum, & vtile, coire inter ſe dicimus: ſic ea omnia in Principem quadrare contendimus. Verùm ſi placet, nè glorientur iſti, Principatum eneruaſſe: cum nos in Reſpub. non ſimus inuecti quas ipſi laudant, & amplectuntur: par pari referamus, mordeamus ſic homines, nè loqui diutius auſint, atq; iis, quæ ſupra

infucatam dicta ſunt libertatem (nam veram in Prin-
cipatu profitemur eſſe) adiiciamus nonnullarum ci-
uitatum errata, & illa quidem Palmaria. LAEL. Ex-
pectabamus hoc quidem, mirabamurq; ſi tibi ſic res
abiret, ne gratiam referres, qualem merentur Princi-
patus hoſtibus. EVT. Incipiamus igitur ab exter-
nis, quas iſti ſemper habent in ore; ſitq; Lacedæmo
niorum prima, quoniam eſt immortalis. Videntur
nè vobis igitur pulchrè Spartani feciſſe, condemna
to Phebida, qui in media pace Thebanam occupa-
uerat arcem, ipſos tamen nihilominus quam male
partam iudicauerant, Cadmeam retinuiſſe? quid
quòd eum ciuem abſoluerunt, qui Athenienſibus
nihil molientibus, pacemq; colentibus, Pyreum vo
luit occupare, prædāq; ex pacato, tanquā ex hoſtico
duxit? quid cum Lycurgus aurum Spartæ perniciem
eſſe putaſſet, vrbeq; penitus exegiſſet, ſine quo ea Ci
uitas diu, plurimumq; floruerat, quā deuictis Athe-
nienſibus Lyſander pecuniam miſerat, accipiendam
publicè decreuerunt: priuatis verò capitalem ſtatue
re pœnam, ſi quis aurum habere deprehenſus eſſet?
quaſi verò non edixerint ipſi priuatis, accipienda pe
cunia; quid illis eſſet agendum? Itaq; neglecta pœna,
opes ſibi quæſiere priuati, interiitq; Lacedæmon.
quid? non ne Agis, & Rex, & adoleſcens egregius in
carcere fuit ſtrangulatus vnà cum Matre, & Auia?

nullam

nullam aliam ob cauſam, quàm quod ſeruare ciuitatem, quòd Lycurgi leges ab inferis excitare decreuerat, fueratq; conatus. Hæc ſi oratoriè dicerentur ſi ornatè, ſi cõpioſè, quæ nunc à me breui, nuda, atq; incompta dicuntur: quo flumine, qua vbertate dicerentur? quibus exaggerarentur figuris? quanta vis argumentorum eſſet? quo explicarentur, atq; etiam deplorarentur artificio? Sed mihi ſatis eſt, quæ geſta ſunt attingere, vt intelligatur in omni Reipublicæ ſtatu aliquando peccatum eſſe. Inclytæ Solonis habentur leges: prudentisſima putatur Athenienſium Ciuitas, quoties tamen Dii boni peccauit? & ſæpe quidem non ſine magno Reipub. detrimento. Claſſis duces, victores, tropheoq; inſignes popularis ne cauit amentia: quam rem vnus Socrates Philoſophus auſus dicitur diſſuadere. Quid de Cimonis exilio dicam? qui cum Lacedæmoniis fauere inſimularetur, patriamq; prodere, cum inſtructa Athenienſium acies eſſet, cum Lacedæmoniis manum iam iã collatura, Cimon vt ſe patriæ purgaret inter ſuos dimicaturus acceſsit: qui cum ab inimicis pelleretur, arma inter ſuos diuiſit, & vt acriter pro patria pugnarent eſt hortatus. qui omnes illo prælio ceciderunt, victosq; pœnituit Athenienſes, & expuliſſe Cimonem; & clariſſimorum, atq; fortisſimorum virorum ſera tandem miſeratio cœpit. Sed quid opus

eſt multis? Cladis in Sicilia acceptæ, qua penitus corruit Athenienſium potentia, periitq; libertas, quæ certior fuit cauſa quàm Alcibiades ad iudicium reuocatus, atq; damnatus? qui ſe viuere Athenienſibus minatus eſt oſtenſurum, & præſtitit. Vltimum tamen, maximumq́; Athenarum excidium, eiuſdem Alcibiadis abdicatio, nouorumq́; ducum ſubſtitutio peperit. quid eloquar Themiſtoclem? in quem nemo negat ingratiſſimos Athenienſes fuiſſe. quid Ariſtidem memorem? qui ob id vnum iuſſus eſt exulare quòd iuſtitia cæteris excelleret, quòd iuſti ſibi nomen cōparaſſet. poſſum omnes peragrare Reſp. innumerabilia certè patebunt errata, quòd ſi ad Romanam peruenero, quæ ſummam illam fœlicitatem Principū prudētiæ, potius quàm fortunæ tribuit: tot cōnumerabo peccata, vt & me, & vos ſimul faſtidiū capiat. ſatis igitur fuerit in duabus ciuitatibus, quarū altera ab optimatibus, altera gubernabatur à populo oſtendiſſe nō minora, in laudatis Reip. adminiſtrādæ generibus eſſe, quàm in Principatu peccata. eſt .n. hæc imbecillitas humanæ naturæ: & certè ſi non erraremus, Dii potius quàm homines iudicaremur: tantaq; efferremur ſuperbia, vt numen illud ſupremum quòd ſolū errore vacat precari non dignaremur, fulmenq́;, atq; diuinā negligeremus vltionē: cum nunc etiā noſtræ ignauiæ, atq; humilitatis cōſcii vix ſuperos

ros metuamus. Sit igitur hæc ſumma, Monarchiam quæ vnius imperio regitur, ſi modo Princeps ille ſit qui præſit, quiq; gubernet, optimã cõſtituere Remp. Vnde diuinus ille Plato vrbẽ fœlicisſimã, ac fortunatiſſimã aſſerebat fore, cui Philoſophi præſiderẽt. Philoſophos autẽ nõ intelligebat eos, qui philoſopharẽtur, quiq; Philoſophorũ ſcripta percurrerent. Sed ſapientes, vereq; tãto nomine dignos. quòd ſi ſapientẽ vnũ omnibus ſæculis difficillimũ fuit inuenire, quid de multis cẽſebimus? Hoc quidẽ certiſſimum eſt, ut vno ducimur Deo, vt vna per vniuerſa fluente Natura viuimus, vt vno nutrimur omnes, atq; adeò molles hæc tota calore: ſic vni Principi parendum eſſe reor, atq; mihi perſuadeo, ſi vnius hominis prudentia mundus regi potuiſſet omnis, Deum Opt. Max. vnum gentibus omnibus Principem fuiſſe daturum. Et quoniam mortalem eſſe hominem oportebat, alterum alteri fuiſſe ſucceſſurum, Deo auſpice, atq; authore, vel certè primum illum ab orbe cõdito regem, ad eundem fuiſſe victurum euerſum, atq; corruptum, volente Deo, cuius non eſt authoritas vllis coercita limitibus. Quoniam autem procul admodum abeſt, tanta vt ſit vis in hominum natura pro regionum, temporumq; ratione; principes mittuntur à Deo. Dicat aliquis cur non omnes boni? facilè quidem reſpondebitur, patrem ſupe-

rum,atq; hominum regem bonos ſemper Princeps voluiſſe, malitia tamen deprauatos humana. nec dubito Deum malos regnare aliquando paſſum, vt populorum puniretur flagitia, ſcelera comprimeret, corrigeret, emendaret. Sed tamen ſint licet Dei miniſtri, malos tamen Principes non appello. Itaq; magnopere(iucundiſſime Lælij)vobis omnibus gaudendum arbitror, quod eam videritis ætatem,in qua ſit Aetruria verum Principatũ adepta, ſperareq; poſſitis poſteris quoq; veſtris eadem principatus forma fruendum. dicerem, & libenter quidem, dicerem quam verum, quam germanum, quam legitimum Principatum agnoſcam: ſed vereor ne rudi,atq; inerti vulgo,atq; prudentioribus etiam videar aſſentari. quod vitiũ libero homine indigniſſimum autumo. nec tantum ego oratione proficere poſſum, quantum vobis eſt exploratum, qui quod viuitis, quod homines eſtis, quod ciues, quod liberi, quod patrimonia n on amiſiſtis: quoties domos, quoties vxores, quoties liberos, quoties templa, atq; delubra cernitis, veſtri Principis aſpicitis beneficia, vni COSMO, Secundum Deum immortalem, acceptũ referre debetis. Sed hæc vobis notiſſima ſunt, nec Senenſes ingratos hactenus credidi. Quare non hortabor vos ad fidem ſeruandam; ad hunc ſtatum Ciuitatis tuendum: quoniam vos ſatis inflammatos eſſe

eſſe noui, meum præſertim Lælium, cui à maioribus traditum eſſe ſcio, & hæreditario iure relictum Mediceam vt colat familiam; atq; obſeruet: quod tuus Parens diligentiſſimè Læli curauit. Itaq; ſeptimo Clementi gratiſſimus fuit, hominum exactisſimo conſideratori, & Gens Placida ſemper cuſtodiuit, atq; vt ſpero cuſtodiet. Verùm de iis hactenus. Multa reſtant de Principatu dicenda. variè, ac copioſè à Philoſophis diſputata. quæri nempe ſolet, hæreditate, an delectu ſint Principes inſtituendi. liberum nè imperium vni committendum, an certis frenandum legibus. Poſt verò ab incunabilis Principem, atq; ab ipſis nutricis vberibus, ad ſummum vſq; prouehunt. quæ omnia non enarrari paucis, non breui tradi poſſunt oratione. Nam & opinionibus certatur, & rationes in omnes partes non contemnendæ feruntur. Illud conuenit inter omnes Principem ſolutum legibus eſſe oportere, vt temporibus medeatur Reipublicæ, ſeq; in tot formas vertat, vt de Proteo, ac Vertunno fabulari ſolent: quot Reipublicæ tempora poſtulabunt. ſi tamen Princeps fuerit, quē deſcripſimus, legibus ſua ſponte parebit, vt cæteris exemplo ſit obediendi. Ariſtoteli delectu creari principes placet, Barbarumq; exiſtimat hæreditarium principatum, ea credo ratione quòd cùm de communi agatur ſalute, ac fœlicitate, non niſi pro-

batisſimum

batiſsimũ quemq; delectum iri putat, atq; optimũ. Sed hæc res(vt ego cenſeo) cautionem habet. Primũ enim quærendum eſt à quibus nam deligendus ſit Princeps: conſtant enim imperitum vulgus opinione duci, præcibus, authoritate, ſpe, metu, plerumq; etiam precio. Itaq; qui vulgo credit facilè fallitur. non enim pluries vertitur fluit, refluitq; Euripus quàm vulgus. nunquam igitur huic monſtro meo quidem ſuffragio renuntiandi Principis facultas cõmittetur. Reſtat igitur, vt creetur à paucis, in quo primùm verẽdum eſt ne ſit apud multitudinem inuidiæ. Præſertim ſi ſeueriorem Principem dixerint, & populo minus obſequentem. Illud etiam cauendum videtur, ne inter eos ipſos quibus latio ſuffragii data eſt oriatur diſſenſio, quòd nemo non iudicet ſe quàm cæteros principatu digniorem. fit enim ſæpenumero, vt propter meliorum diſcordiam, vincant obtineantq; deteriores. Sunt præterea quidam vulpium aſtu, calliditate, fraude, verſutiis, atq; fallaciis, qui cum virtutem ſimulauerint diſſimulauerintq; vitia, vbi primùm ad honores peruenerunt, vbi metuere leges deſierunt, vulpinam exuunt veſtem, qualesq; ſunt tales videri volunt, tyrannicosq; gerunt ſpiritus. hinc ortum eſt vulgatum iam trito ſermone prouerbium, honoribus oſtendi mores. Si meam ergò ſententiã interponere (& vt aiũt) & ore

cœlum

cœlum tangere mihi fas eſt, hæreditarium probabo Principem, non quod degeneres non cernantur plurimi, optimis parentibus, atq; fortisſimis peſſimi, ac flagitioſiſſimi prognati filii. Sed quoniã quæcunq; mortales agunt erroribus ſunt obnoxia, educationem multum valere; ſi bona ſit, liberalis, & quæ tandem Principem deceat exiſtimo. in qua primum illud præcipi ſolet, nè Principes futuri delitiis eneruẽtur; fiantúe effœminati, nè quid turpe, nè quid obſcœnum audiant, vt etiam inter ludendum cum per ætatem poterunt, regium aliquid moliantur, vt audire controuerſias æqualium, de iisq; iudicare, & pœnas, & præmia largiri pro merito præſente magiſtro, qui eum corrigat, atq; plectat; ſi perperam iudicarit. prodeſt etiam adoleſcentem Principem iam deſignatum, adſiſtere parenti, vel ius dicenti, vel legationes exterarum gentium audienti, vel munus aliquod publicum obeunti, vt à tenera, dociliq; diſcat ætate Reipub. adminiſtrandæ rationem. Plato paucis quidem verbis, ſed tamen omnia complectentibus, atq; vt dici ſolet ſucci plenis Perſarum Regum ſcribit educationem; qui lactantur quidem à nutricibus, cætera per Eunuchos geruntur; quibus Perſæ maxima quæq; credere non dubitant. ii membra componunt, dantq; operam, ut pulcherrimi euadant, ac pernicisſimi. Septimo verò anno, vt à religione primũ

ſumatur auſpicium Zoroaſtri Magiam, quæ diuinum continet cultum, regiasq́; pueri docentur leges: vt videlicet nullum ætatis tempus, ex quo primum intelligere cœperint, abſint à religione, patriisq́; inſtitutis. Venatione præterea exercentur, ac frequenter equitant: quartodecimo quatuor magiſtris anno traditur futurus Rex. Sapientisſimo, à quo magiam, vt diximus; Fortisſimo, vnde rem militarem. Iuſtisſimo, à quo æquabilitatem in omnes accipit, ſemperq́; verax eſſe iubetur: Temperatiſſimo, qui eum voluptatibus ſuccumbere, perturbationibus opprimi vetat, ira, cæterisq́; peccatis, atq; vitiis arcet, inſignitq́; virtutibus. Sed hæc (vt diximus) aliàs copioſius: ſatis enim longa fuit oratio, nimiumq́; diu vos tenui. Quare quoniam, vt diei tempus eſt, curanda ſunt corpora, & totis pectoribus amplectimini principatum, & Deum in principe veneramini, & ſic habetote, tantum pollere principem, vt à maximo Chriſtianorum Philoſophorum, Sanctisſimoq́; Paulo, non ſolum bono parere iubeamur, atq; legitimo, ſed à recto deflectenti nó nihil tramite propter Deum, cuius effigiem præſefert, à quo munus, authoritatemq́; ſuſcepit. Sed iam me ipſum accuſo, qui poſſe non mihi videor perorare. finiam igitur, antequam deſerar. Læl. Nos quidem te nè ſi totum conſumpſeris dicendo diem, ſane

ne deſeremus. Eſt enim nobis hæc oratio gratisſima, habetq; illam, quam Ennius Cethego tribuit Suadæ medullam. Memineris tamen te promiſiſſe iis de rebus accuratius eſſe dicturum, quod vt præſtes rogamus, & ne tibi non prædictum contendas, aut excuſes, me asſiduum habebis, & diligentisſimum exactorem. Quibus dictis diſcesſimus.

Lælii, ſiue Monarchi primi finis.

LAELIVS, SIVE MONARCHVS SECVNDVS.

ILLVSTRISSIMO, ATQ. EXCELLENT.^mo COSMO Mediceo Tuſcorum Principi.

VENTVRA Cœcus Beneualete.

ANIMADVERTERAM *ego quidem* (PRINCEPS *Illuſtriſsime*) *mé teq́, & animo ſæpe mecum ipſe uolutaram. quidnam illud potiſsimum eſſet, quod animantium omnium optimum, atq; ſanctiſsimum, omnibusq́ (ſi modo dicere licet) partibus abſolutisſimum: conſtare ſibi non ſineret, nec in uita requieſcere pateretur. Eurippus enim mediusfidius tot fretis, tot fluxibus, atq; refluxibus non agitatur, quot motibus hominum uita. Itaq; Philoſophum quempiam laudare cogor interdum, qui cum uerbis plurimis deteſtaretur inuidiam, ſolis ſe uita defunctis inuidere profitebatur, quòd fatis fruerentur tranquillioribus. & quod ad me quidem attinet, perſuadere mihi non poſſum fortunæ temeritati ſupremi numinis exemplar ſubditum eſſe. Quid enim eſt aliud obſecro fortuna, quàm uel uis quædam inconſulta, rationiq́ repugnans? uel ſubitus quidam, repentinusq́ motus conſilium omne peruertens, frenosq́ de-*

traens equis, ne noſtræ mentis auriga illis poſsit imperitare? uel certè præter omnem expectationem obſcura quædam cauſa, nobiſq; incognita raro prodeuntis euentus. Quicquid ſit tandem cæca fingitur, ac temeraria; cui ego nunquam crediderim humanum genus authorem, conditoremq; ſubieciſſe. Nam de Fato quid eloquar? quo (ſi uniuerſa regi concedimus) omnes leges tollantur oportet, omniſq; pereat diſciplina. cur enim, aut præmiis afficiatur uirtus, aut pœnis, ſuppliciiſq; plectâtur, coerceanturúe ſcelera, cum nemo ſua ſponte uel probus ſit, uel contra delinquat? Nullus igitur locus iuſtitiæ relinquitur: Nam prudentiam ſublata conſulendi, deliberandiq; facultate, quis dubitet funditus interire? nec rationem cõminiſci certè poſſum, qua nobis ſint adeò infenſa sydera, nullam ut penitus tribuant requietem. quare quæ nam ſit tantæ imbecillitatis origo neſcire me fateor, nec ſanè, ſi ſciam, dicendum hoc tempore exiſtimare. Mirabitur tua fortè benignitas (Excellentiſsime PRINCEPS) *& quid ſibi uelit tàm altè repetita oratio non iniuria requiret. Ego uerò, ſi quis mihi Deus Hetruſci moderatoris, ductoriſq; clariſsimi cõparauerit attentionem efficiam profectò, ne fruſtra ſuſcepta uideatur. Nam ex quo Senis tuam exoraui clementiam, me ut in clientelam admitteret, nihil non tanto muneri cogitaui deberi, dandamq; mihi operam cenſui ne uel ingratus, uel tanto beneficio exiſtimarer indignus. Cumq; Senis plurimis iuſtiſsimiſq; profectus rationibus, quas hoc loco res non patitur explicari, me cõtuliſſem Bononiam, præſtantiſsimamq; & comitatem, & humanitatem expertus eſſem Bononienſium, qui me inter clariſsimos*

ornatiſsimoſq;

*ornatiſſimosq́, nobiliſſimæ, florentiſſimæ, uetuſtiſſimæq́, Academiæ reponere non ſint dedignati. Cum inquam nihil mihi deſiderandum amplius autumarem. ecce inſperato infortunio ampliſſimæ domus tuæ (*PRINCEPS *omnium meo iudicio maxime) ad me perlata ſunt uulnera: non exequar quanto mihi dolori fuerint, quanto me luctu, ac mœrore confecerint, ne uidear quibusdam (id, quod à meis moribus alieniſſimum eſt) aſſentari. illud unum certè non reticebo, eum caſum, uel meditatione ſortis humanæ, uel mea in te, tuosq́, omnes incredibili charitate, uel potius pietate luctuoſiſſimum mihi fuiſſe. Duo me tamen conſolabantur. Vnum quod quanto ferres animo, quanta uirtute graſſantem in bonos fortunam uinceres pari omnium uoce audiebamus. Alterum, quod magnis te perfunctum periculis intelligebamus, quæ tibi rerum humanarũ inconſtantia moliretur. Itaq; his literis (ampliſſime* PRINCEPS*) & humanorum uarietatem euentuum ante oculos tibi ſtatuere decreui, & profectione Senenſi nihil de priſtina immutatũ obſeruantia ſignificare. ut miſera noſtra cæcitas eò ſit tibi commendatior, quò in tuis ſit firmior obſequiis, pietate flagrantior. Accidit etiã illud (*PRINCEPS *Clariſſime) ut neſcio quo pacto, quos geminos tibi dicaram de principatu abortus, quibus meam tibi mentem explanandam cogitaueram, inuito è manibus tamen exciderint, Typisq́ ſint traditi amicorum opera quorundam, quibus uiſum eſt meas ineptias occultari diutius, non oportere. Cum igitur quicquid hoc eſt, tuum eſſe ſcirem, nè uerbum quidem, addi minuiúe, aut mutari ſum paſſus. iterumq́ tibi dicare, donare, largiri operæpreciũ*

fore

*ſore duxi. Quo igitur priora, hæc etiam ſuſcipies animo (*P R I N C E P S *celeberrime) nec tàm munere delectaberis, quàm donantis animo, ſi modo, quod tuum iampridem fuerat, rurſus donare licet. Sed peccare mihi uideor, & in publica quidem commoda ſi te diutius oratione moror. Amplectere igitur deuinctiſſimum tibi Cæcum, tuas illuſtriſſimas oſculantem manus, tibiq́ perſuade Deum Optimum Maximum tibi gratiam relaturum; cuius maieſtati tuæ ſemper curæ ſit ſalus aucta dignitate, imperio quieto, propagato, confirmato, reliqua incolumi ſobole, poſteritate fælici, omnibus fauſtis, ac fortunatis perpetuò. Vale. Bononiæ.* M D L X I I I.

IN LAELIVM, SIVE MONARCHVM SECVNDVM, PRÆFATIO.

EPICVRVM Philoſophum(ſi tamen Philoſophum licet appellare) voluptatis perpetuum aſſertorem, ſed tamen Epicurum in breuibus illis concluſiunculis, quas (quoniam ratas admodum credebat, κυρίας δόξας nominauit)inter cæteras tradidiſſe ferunt: Deorum immortalium exẽplar hominem eſſe. Et ille quidem cum de diuino numine non rectè ſentiret, humanam formam ſuperis adſcribebat, eosq; volebat in ocio perpetuo, æternisq; volutari delitiis. Nobis verò certisſimum eſſe videtur, verum atq; germanum hominem mente conſtantẽ, cœlitum exẽplar præſeferre. nõ corporea, terrenáue mole, ſed ea potisſimũ parte, qua immortalis eſt, & ſempiternus. & quoniam diuina virtus non ocio, ſed actione perficitur, Deum Opt. Max. imitabatur diligentisſimè, qui quoad eius fieri poterit, nunquam ab actione ceſſabit, neq; erit vnquam minus ocioſus, quàm cũ ocioſus eſſe videbitur. quæ cum frequentius mecum ipſe reuoluerem, agendũ aliquid exiſtimaui, quod homine dignum meritò cenſeri poſſet. et veluti citharœdorũ proœmia maioris ſunt exordia; rapſodiæ; ſic has geminas diſputationes maiorũ operum, quæ ſi vita ſuperſit, nec defuerint opes edere cõtẽdimus, primordia, atq; rudimẽta fore voluimus. Quę ſint licet impolita, ſi tamẽ(Illuſtrisſime, atq; Excellentisſime PRINCEPS)tuo ſub clipeo ſe tutari, dignitatemq; poterunt retinere, nõ dubito quin inuidorum, atq; maleuolorum vincant furores, impetus, atq; ictus declinent. Quod euenturum profectò non dubito cum tuam clementiam omnibus perſpectã, & cognitam animaduerto. Sed iam res ipſa deſiderare videtur, vt alteram diſputationem nouo ſumpto principio auſpicatius aggrediamur.

MONARCHVS ALTER.

EVTYCHIVS, ET LÆLIVS.

PAVCIS igitur poſt ſuperiorem diſputationē diebus, cum ocioſus deambularem aliquando, Lælius ad me venit iiſdem fermè comitibus, qui proximo ſermoni interfuerant, dataq́; atq; accepta ſalute, optantibus nobis inquit, non tamen ſperantibus accidit, te vt ſolū conueniremus. dedis enim te totum quotidianis lucubrationibus, atq; enarrationibus, & vt aliis proſis, te ipſum contemnis. non enim tantum hic temporis (ad eos qui aderant conuerſus ait) ſibi relinquit, vt naturæ, corporiſq́; non modo deſideriis, ſed nè neceſsitatibus quidē ſatisfaciat. Omnes Lælii verbis ſunt aſſenſi, meq́; quòd mihi non parcerē incuſarunt. Ille verò pergit. Quandoquidem igitur tibi tu ipſe non conſulis, mirari non decet ſi laboribus addamus labores. Quare quoniam ocii tantum nactus es, quantum vix nobis ſperare licebat, noſtra deinceps culpa fuerit, ſi te dimiſerimus, niſi quæ de Principatu ſcire cupimus nobis expoſueris. opinor enim meminiſſe te id recepiſſe facturū, atq; adeò ſpopondiſſe. Nec tamē in præ-

ſentia ea petimus, quæ ſuperiori reliqua fuerant orationi, quo inſtitueras ordine. Sed vt rogantibus nobis reſpondeas, à te magnopere contendimus. Tunc ego cum aliquãdiu, tacuiſſem, neq; enim quid reſpõderem ſatis erat in promptu; ad me tamen reuerſus in hunc maximè modum verba feci. Ego ſanè Læli neutiquam liberi hominis puto, ſemper aliquid agere, & hoc ipſum nihil agere in tempore me magnopere delectat. Non eſt autem amici officium laboranti amico, omnibusq; curis æſtuanti nouas adiicere moleſtias, dareq; operam, vt ſuccumbat oneri. Quoniam autem tibi morẽ gerẽdum video, quamquàm certius erat abiurare, quàm dependere, neq; deerat quid cõtra teſtes, ſi modo teſtibus vſus eſſes, diceretur, ſubibo tamen, ac feram quicquid hoc eſt ponderis: dum me de iis tantum interrogetis (ut in veteribus ſcribi ſolitũ eſt cõditionibus) quæ ſciam, quæq; potero. nec vitio detis, ſi quæ neſciam me neſcire fatebor, & non poſſe quæ non potero. LÆL. Nemo noſtrum aut tàm impudens eſt, aut tàm expers conſilii, vt ea de te quærat, quæ aut neſcieris, aut non potueris prouidere. Age fœlicibus auſpiciis ergo, & primam accipe quæſtionem. Dubitamus enim non leuiter, quæ ſit methodus, quæ Principatus via. EVT. Maximi quidem Philoſophorum hoc ipſum iampridem ſaxum, ò Læli voluunt, ſumpta occaſione

ne à Reipub. adminiſtratione. quærunt enim poſſit nè omnino doceri, & auocantes paulatim ad magis cõmunia dubium, an virtus omnino doceri poſſit in controuerſiam deduxerunt. Sed quæ de vniuerſa virtute dicũtur prætermittam hoc tempore; meq́; ad Reipub. adminiſtrandæ rationem totum conferam. Et Plato quidem pluribus locis ſentire videtur, nullam regendæ ciuitatis quæ tradi poſsit, eſſe doctrinam; hanc ſententiam vrget, ac probat duabus (vt mihi meminiſſe videor) rationibus, quarum altera exemplis nititur, atq; eſt inductio, quæ Græcè dicitur ἐπαγωγή; altera verò nititur vi maiore, ſcilicet ἐπιχειρήματος. Ait itaq; quaſi de induſtria neminẽ Reipublicæ conſtituendæ peritum, liberis hanc ſciẽtiam tradidiſſe; & tamen eſſe credibile gnatis omnia voluiſſe bona. Vnde concludit nullam eſſe publicæ omnino gubernationis vel ſcientiam, vel artem, vel diſciplinam. cum videamus cæteras artes, quæ ingenuo ſint homine dignæ à parentibus filios edoceri. adducit Themiſtoclis filios, Periclis, aliosq; innumeros, quos in Repub. imperitiſſimos cõfirmat habitos, cum eorum Patres ſumma floruerint authoritate, potentia, dignitate, honoribusq́; maximis. Addit præterea, cũ cæterarũ artium ſint innumerabiles magiſtri huius omnino nullum reperiri; cũ nemo nolit hanc ſcire, prodigii ſimile portentiq́; videri. Conatur

tur etiam argumento quòd instituit comprobare. Quod enim Dei munus eſt, homines præſtare non poſſunt, ciuitatis autem regendæ facultas ſuperum eſt certiſſimum munus. Quod omnis ſentiens vetuſtas Ioui, quem Deorum colebat maximum (quæ tẽporum ruditas, atq; imbecillitas erat) ciuitatum gubernacula delegauit. Quis igitur auſit hanc ſe aliis traditurum profiteri? vt in Deum cenſeatur iniurius? Itaq; pleroſq; cernimus, qui Rempub. nunquam attigerunt, genere non adeò ſplendido, non maioribus clariſsimis ortos: ciuiles tamen homines eſſe, ciuitates tueri, negocia publica prudentiſsimè adminiſtrare. Ad hæc, iudiciariam facultatem, quæ pars ciuilis ſit, plurimos habere doctores, ipſam verò ciuilem diſciplinã largiri mortalibus immortales Deos. Sed hæc Platonis ſententia nõ tàm hominis eſſe videtur, quàm diſputatoris acerrimi, eos redarguentis, qui cum nigrum in candida ſe vertere poſſe crederent, & ciuiles homines eſſe ſe, & alios item facere poſſe procaci temeritate exiſtimabant. Nam ſi doceri regia nequit facultas, quid regem à ſophiſta diſtinxit? quid in rege quærendo hoſpitis Eleatis inducta perſona tantoperè laborauit? quid decem de republica libri? quid duodecim de legibus volũ? quid præterea Socrates Alcibiadem, alioſq; nonnullos à Repub. deterrens? nõ enim quiſpiam alterum ab ea

deterruerit

deterruerit ineunda prouincia, cuius ſit inſcius ipſe, quamq́; docere ſe poſſe facultatẽ diffidat. quin & Socrates Alcibiadi promittit ſe vnum eſſe, quem ille ſi ſequatur primas poſſit inter ciues obtinere partes. Et Platonis quidem argumenta, quæ refellentis ſunt potius (vt dixeram) alienã temeritatem, quàm quid ipſe ſentiret explicantis dilui (vt cenſeo) poſſunt. Cõcedendum eſt enim magnorum virorum filios patrum non æquaſſe virtutem, vel quòd imbecillo fuerint ingenio, vel certè degeneri, vel quòd occupati parentes Repub. adminiſtranda filios erudire non valuerunt, vel præſtare fortè exiſtimauerunt tempus, quòd in liberis erudiendis impendendum erat, dare patriæ, vel ſunt arbitrati, optimæ, atq; maximæ diſciplinæ inſtar adoleſcentibus eſſe ſua exempla, ſuaq́; veſtigia. Nam quòd doctores non eſſe dicat, nulla cauſa eſt. omnes enim qui diligenter patriam gubernant, quiq́; conſulunt ſaluti communi, adoleſcẽtium ſunt præceptores. Diuina verò munera à Deo licet oriantur authore, atq; Principe, tamen hominum miniſterio vtitur frequẽter Deus ipſe, ut hominibus impertiat. Conſtat igitur doceri regiam poſſe diſciplinam, atq; ob eam cauſam diſputatione priori eos, qui ad Principatum educarentur, parẽtibus iura dicentibus, vel legationes audientibus, vel deniq; negocium publicum gerentibus intereſſe volebamus.

lebamus. Quæ ſunt igitur (ſi quæritis) præcepta, quæ docendus ſit Princeps, quãquàm ſuperiore ſint quædã explicata ſermone: quãquàm vnum illud cõtinere videatur, vt Deum quantum homini liceat imitari nitatur;non tamen ſigillatim cenſeo proferenda: inciperemus enim nec tempus, locum nobis finiendi ſuppeditaret.Itaq; ſi qua videbuntur paucis explicari poſſe; quæritote, quæ longioris indigent orationis tempori opportuniori mandentur. Hoc tamen ſcitote hanc eſſe Principis maximam diſciplinam, vt ſe Dei Opt. Max. exiſtimet eſſe miniſtrum, vicemq; ſecundorum gerere Deorum, quibus pater præcepit opt. vt quemadmodum ſe viderant, neĉtẽtẽ,efficientẽq; cœleſtia:ſic illi quæ reſtabant, vt mũdus perficeretur facienda curarent. Ita Princeps ſi quam rationem parens ſequitur orbis in tantæ molis opere gubernando ſectetur,non vtiq; deerrabit, veramq; Principatus diſciplinam fuerit aſſecutus. Verùm hæc nec noſtri ingenii ſunt,nec temporis huius. Reſpondi vobis verboſius,quàm fortè velletis, vt oratione prolixa, nè plura quæreretis,nauſea videlicet moleſtiaq; cõfecti aſſequerer. LÆL. Erraſti ſanè, teq; tua fefellit opinio, nam neq; longus ſermo fuit, qui nihil habuit non neceſſarium, & audiendi plura nobis cupidinem incitaſti. Quamobrem dicas oro,quæ ſunt Principi potiſſimum ante oculos habenda.

habenda. EVT. Næ vos eſtis eluones quidam diſciplinarũ: nam ſi mihi non deſiſtitis eſſe moleſti, quid quæſo fieret, ſi doctiorem aliquem adepti parem interrogandi libertatem haberetis? necaretis hominẽ profectò niſi fallor. Sed quoniam reditus non patet: pergamus qua cœpimus, fortes enim forſitan fortũna iuuabit. Verùm attendite, rem.n. cũ difficillimã, tum ſcitu digniſſimam tractãdam propoſuiſtis. Principio illud teneatis oportet, geminam perſonam ineſſe Principi. Alteram impoſuit Natura, Alteram Principatus. illa prior honeſtiſſima, admodumq; decora: illuſtrior hæc poſterior, præſtantior, magisq; diuina. Prior communis eſt Principi cum cæteris mortalibus omnibus, quæ efficit, vt ſe corpus, vitãq; tueatur, paretq; tum ſibi, tum ſuis neceſſaria, nihil agat turpiter, nihil indecorè, verum inquirat, cæteraq;, quæ tribuit homini peragẽda natura, more cæterorũ efficiat. Poſterior cõmunis eſt ei cũ iis, quos Deus mundo præfecit tuendo, ſiue Dæmones, ſiue Angeli, ſiue Dei vocentur ſecundi: idem enim exercet officium, eodem fungitur munere. Itaq; peculiarem habet genium, neq; a numine deſeritur vſquam; quod intelligens apud Homerum Neſtor, Agamẽnonis probauit ſomnium, quòd Regum de maximis rebus oracula credebat eſſe ſomnia, quippe quibus nunquam non aderat Deus. Lucius quoq; Silla, qui

Romanam

Romanam Rempub. magna cum ſtrage ciuium, tandem recuperauit, ad Lucullum in Cõmentariis ſcriptum reliquit; id maximè verùm putaret, quòd in ſomniis vidiſſet. ipſe quoq; Lucullus ſomniis diligentiſſimè curandis operam ſemper dedit; cuiuſmodi eſt illud, cum Sinopem vrbem obſideret, quàm Barbari tenebant prædones; in ſomniis quendam ſibi dicentem animaduertit, Autolycum ſecum loqui velle, erat autem ſtatua lapidea, quam fugientes Barbari in litus protraxerunt, ſperantes ſecum ferre poſſe, difficultate tamen perſpectà reliquerunt. quam repertam Lucullus in omni honore habuit, reſtituendamq; curauit. Vnde patet ſomnia Principũ Oraculorum vim quandam habere. Hæc igitur perſona maximo cum labore eſt Principi ſubſtinenda, cuius purpuræ, ornamentiſq; cæteris, atq; ſplendori inuident pleriq;, qui curas, qui ſi ſemel experirentur vigilias, Deum, à quo facti Principes eſſent ſummis præcibus obſecrarent, vt priuatæ denuò redderentur vitæ. Memineritis autem de legitimo mihi Principe ſermonem eſſe, qui colatur, ametur, quem ſuſpiciant omnes, pro cuius ſalute ſe ipſos ſponte deuoueant. Abſint Tyrannorum terrores, metus, ſuſpitiones, perpetuaq; ſupplicia, exulent, atq; exterminentur à tantorum virorum colloquio. Itaq; videre poteſtis diuinã illam principis perſonam curis, atq;

laboribus non carere, neq; omnino ſine periculo vi uere. Multæ enim fiunt bonis inſidiæ, cùm & aliis de cauſis, tùm ipſius odio, atq; inuidia virtutis, cuius vim eximiam plures admirantur, quàm amant. Diſtinguenda eſt igitur Principis vita in pacis, belliq; tẽpora; oportetq; ſic eſſe paratum, vt nec vincatur bello, nec in pace à iuſtitia deficiat. nam quò melior eſt, eò (vt paulò ſupra diximus) plures inſidiantur. habet enim aſſeclas nequitia multos. Sed vtrumq; tempus ſi placet ſeorſum videamus: ſi prius pauca vtriq; expoſuerimus conſentanea. LAEL. Nobis verò placet; videriſq; optimè rem nobis enarraturus, quando diſtinctis temporibus ſingula perſpicuè cognoſcemus. EVT. Annonæ cura communis eſt, & belli, & pacis temporibus. Nam caritas multorum fuit cauſa frequenter malorum. Itaq; nè deſint commeatus bello, néue paci venalis iuſto precio victus, danda eſt opera Principi; qua in re Regum Perſarum inſtitutum placet: geminos enim prouinciis ſingulis creabant præfectos, legibus vnus, & iuri dicundo, idem prouinciali præſidio præerat. Alter culta notabat ab incultis, dabatq; operam, vt quàm plurimũ aratores & meterent, & reponerent: idem in cæteris fructibus fiebat. Et quoniam Principi ſecundo loco videndum eſt, vt quàm pauciſſimi ſint pauperes, vt ſi quando ſit opus tributo, & libenter pen-

dant, & commodè: ille ipſe præfectus dabat operã nè homines ocioſi vagarentur, vt artificia omnia diligentiſſimè tractarentur. quæ res & prouinciam vniuerſam, & Regium locupletabat ærarium; & quietiora omnia magiſtratibus reddebat. Eſt quidem natura comparatum, vt homines ocio marceſcere nolint. cum igitur vacat, mala cogitant, & cogitata perficiunt, coguntq; Principem vel inuitum ſupplicium ſumere. Ad hæc furta, adulteria, cædes, cæteraq; mala facinora parit ocium; Principem etiam ipſum lædit. etenim eò vſq; malorum creſcit audacia; vt res nouare cupiant, omniaq; miſceri, atq; turbari, exiſtimantes legum, atq; iudiciorum interitu tutò in ſua ſe ſcelera ruituros, impuneq; laturos quicquid peccauerint. Quamobrem eiiciendum eſt ocium, vt peſtis teterrima regni. Sed hoc loco nonnulli, & docti quidam viri à me diſſentiunt, qui fatentur populares pauperes non eſſe optandos Principi: ſed nè nimis quidē diuites. Diuitiæ inquiunt faſtum augēt, animos faciunt, dant ſpes altiores. itaq; nō dubitant etiã petere Principatū, qui ſanè non penitus errant, nec tamen omnia dicunt. nam ſi ſeditioſum animū, tumentēq; ambitione, comitantur diuitiæ, deterioribus rebus cauſam præbent: ſi mitē, atq; modeſtum, Principē plurimū iuuāt. volo ego vigilare Principē, oculos, atq; aures Perſico more in omnibus ciuitati
bus

bus habere: primis conatibus malorũ obuiam ire, nõ præbere ſe facilẽ inſidiãtibus, & quemadmodũ dicebã obſtare principiis ſicut ĩ morbis, nè ſit poſt acriore vtendũ medicina. quãquam eum, quem deſcribimus Principem omnes pariter amabunt; nihil igitur erit quòd metuat. Sed quoniam multi ſunt animorum receſſus, qui cognoſci non facilè poſſunt, ſi in vtram peccandum eſt partem timidum malo, quàm incautum. Sit igitur hæc ſumma, opulentum regnum, & ornamenta pacis, & belli plurima præbere ſubſidia. Locus hic admonet, vt de vectigalibus, deq; exigendis tributis verba fiant. Sed vereor nè vos, qui ad hanc me orationem tanto ſtudio compuliſtis, alios nunc habeatis animos, meamq; oderitis loquacitatem, vel potius garrulitatem. LÆL. Benè quidem tecum agetur, ſi te à nobis tàm facilè, quàm exiſtimas explicaris: certum enim nobis eſt, atq; decretũ, te nõ ante dimittere, quàm nobis omnia, quæ ad hanc rem pertinent explanaris, atq; vt ſic dixerim, enuclearis. Quamobrem bonum tibi animum para, & accingere vt totum nobis Principem, quemadmodum optamus illuſtres, atq; ante oculos ponas. EVT. Hæc ſanè vis eſt, ſed quoniam vobis vti licet, ferendum eſt quicquid ſtatueritis, atq; vltrò pergendum. Amplificabit igitur Princeps quàm poterit maximè vectigalia imperii, quàm minimo

priuatorum incommodo; non eſt enim veri Princi
pis, ut augeātur vectigalia priuatorum facultates mi-
nuere. Itaq; metallorum, ſalinarum, ſationum pu-
blicarum fructus ampliores ſibi parabit; Paſcua etiā
maiora faciet, ut par ſit ſumptibus, quos non leues
Principatus habet. Quòd verò ad priuatos attinet,
quæ à maioribus ſunt inſtituta, grato animo vectiga
lia ſuſcipiet, pendere maiora, niſi magna neceſſitas
cogat nunquam compellet. Tributa verò niſi qua
neceſſitas vrgeat, nulla edicet: eſt enim inuiſa tribu-
torum collatio multitudini. Non modo quia con-
ferunt de ſuo, ſed quia metuunt nè quotidie ſint gra
uiora penſuri. Cum autē quæ res Reipub. grauior
ad tributa exigenda compellet, curet, atq; efficiat,
vt ſine acerbitate exigantur, & vt omnes intelligant
inuitum, atq; tergiuerſantem Principem ad tributo
rum exactionem deueniſſe: nam licet nomina ipſa
tributorum homines deterreant, benignitas Princi-
pis, atq; humanitas, dolorem omnem, atq; terrorem
facilè abiiciet: præſertim poſtquàm fuerit appēſum.
neq; poteſt perpetuus eſſe Principatus, in quo fre-
quentiora ſentiantur tributa, niſi fortè, vt equi calca
ribus, ac frenis, ſic ambitioſi, procaces nouarum re
rum cupientes homines coercentur tributis. nam
cui non licet ſua vti pecunia; cum intenderit lucro,
deſiderat quidem mouere principatum, non tamen

poteſt

poteſt paupertate prohibitus. Nunc ſi placet ad ea quæ ſupra nobis ſunt poſita tempora redeamus, a pacis tempore ſumpto principio. in pace Princeps hāc potiſſimam deſumet operam, vt ſui manus habeant abſtinentes, néue alienis corrumpantur viciis, ut leges ſeruentur penitus. eſt enim ciuitatis pernicies tranſgreſſio legum: quanquàm enim Anacharſis ille Scytes leges telis conferebat Araneorum, quæ à maioribus rumpuntur animalibus, minora quidem capiunt, atq; vorant. Sunt tamen nihilominus ſeruandæ, quoniam eſt apud ſuperos lex, iuxta diuinam Platonis ſententiam, quæ harum eſt ſoror, quæ nullis caſibus, nullis mutatur ſæculis ab ipſo numine manās, quæ mortalium omniū ſuperat ingenium; puniturq; illos, qui terrenas has leges contemnunt, atq; deiiciunt. quæ tamen ſit, ferendarum legum ratio videndum eſt. Putant enim quidam (vt eſt apud Gorgiam Platonis) leges ad principis vtilitatem accommodandas eſſe. Alii verò popularium commodis conſulendum exiſtimāt. Media quæ, & tertia, & ſalubrior opinio, & ad principis, & ad priuatorum vtilitatem ferendas leges profitetur. Principis quidem, vt ſubditis vtatur placatioribus, priuatorum vt æquitatē in omnibus ſeruent, retineantq; incolumen, ſanctam humanam ſocietatem. Fateor tamen, neq; omnibus prodeſſe, neq; gratas vniuerſis eſſe poſſe, ſed maxi-

mæ ſemper conſulendum eſt parti. nolo Draconis leges, quas ſcriptas ſanguine ferebant Athenienſes, quas antiquauit ipſa conſuetudo; neq; nimis diſſolutas, ſed humanas, atq; modeſtas, & legis ſimillimas diuinæ. Duo ſunt magnopere curanda Principi. Primum vt quæ priuati inter ſe contraxerint pacta, conuentaq; ſint rata: ſic enim conſtabit fides, quod fundamentum creditur eſſe iuſtitiæ. Alterum nè ære alieno, vel priuatim ſinguli, vel publicè ciuitates premantur. ſolet enim anſam plurimis dare malis æris alieni magnitudo. Deſiderantur tabulæ nouæ, quæ ciuitates perdunt, atq; peruertunt: & homines deſperatis, deploratiſq; rebus, nouis conſiliis animos, atq; aures accommodant, ipſiq; Principi frequenter negocium faceſſunt. Præterea ſicarii, graſſatores, atq; id genus homines hinc trahunt originem. nam qui non ſunt ſoluendo; quamlibet incunt rationem, nè ſoluant, vel vt de alieno ſoluant; omniaq; clandeſtina ex hoc fonte oriuntur facinora. Itaq; & ſumptuariæ leges ſunt imponendæ, vt pro cuiuſq; dignitate, facultatibusq; impenſæ fiant, & libidines hominum omni ratione frenandæ. Si verò ciuitatē æris alieni infectam peſte nactus ſit Princeps, det operā, vt quàm minimo partium detrimento abſumatur. ante omnia teterrima fœneratorum rabies eſt explodenda; Plurima enim debita committuntur ſpe fœ-

noris

noris, & comulantur vſuris. Videndum igitur eſt, tùm vt verſuræ fiant, cùm vitari nō poterunt. Apud quoſdā Parthorum fuiſſe legitur magiſtratus, cuius erant munia videre, atq; cognoſcere, quæ nam in ciuitate verſuræ fierent: nec pati fieri niſi cognita, & probata cauſa, tātumq; poſſeſſionum haberet is, qui faceret, ut annuis ſolutis vſuris, ſorteq; reddita, tantum ſupereſſet, quantum ad victum, cultumq; toti ſuppeditandum familiæ ſatis eſſe iudicaretur: ita vt vxorum, filiarumq; dotes extra pacta fœnoris eſſent. Mihi ſatius videtur cum fœnore fœneratores procul abigere. Homines enim ad induſtriā ſe, atq; laborem propenſiores exhibebunt; ſi omnis expectatio ſit adempta fœnoris; multiq; prohibebuntur patria obligurire bona, cum pecuniæ mutuandæ ſublata commoditas fuerit. Eandem in vendendo, atq; in emēdo curam ciuitates deſiderant: nè liceat videlicet omnibus pro arbitratu vendere, aut emere: ſed iis quidem vēdēdi, quibus fortuna nouerca aliter viuendi viam, rationemq; negarit. emendi verò iis, qui & facultates habeant, vnde pēdat precia, & in aliorū fraudem non emant; & ſint ſuæ rei benegerentes. Vendant præterea qui redhibere poſſint; probareq; explicata ſine vicio ea, quæ vendiderint. Vnde eſt illud vetuſtiſſimum quicquid vitii venditor ſciuerit, emptori ſignificare teneri. alius tamen erit locus de

legibus dicendi copioſius: nunc ad id, quod volumus ſatis. ſi prius monuerimus iuuentutis educationem noſtris temporibus negligi; cui rei veteres legumlatores maximam adhibuerunt diligentiam. eſt enim turpiſſimum, cum nutriendis arboribus tantum curæ, tantum ſtudii ponatur; erudiendæ iuuentuti, quæ omnium eſt res maxima, maximeq́; neceſſaria, nullam penitus operam impendi. Sed hæc in alio Reip. genere diffuſius, latius, copioſius diſputantur. At quoniam non minus ad Principem ſpectare videntur, hoc quoq; loco tangēda fuerunt. In pœnis etiam infligendis Deum principi proponimus imitandum, qui mitiſſimè plectit, etiam citra merita. Volo ad pœnam conſideratiſſimè Principem accedere, diù, multumq́; cogitare, inuitum, ac recuſantem condemnare: & quaſi ſecantē viſcera ſua; paucorum ſupplicio ſanare multos. Hæc veri principis opera ſunt, qui patriæ pater, qui medicus, qui paſtor iure vocabitur, quem non dedignabuntur homines vocitare dominum. Qui cum leges ipſe condat, etiam ſolutus legum videatur laqueis, legibus tamen obtemperabit: vt ſit aliis exemplum legū ſeruandarum. ſicut enim animantur milites incenduntur, inflāmantur cum in opere faciundo, nō verbo ſolum hortantem cernunt Imperatorem; ſed laboris etiam partem ſubeuntem, atq; operis. ſic præ-

uaricar.

uaricari legibus erubeſcit, eaſq; veneratur, & colit, qui Principem legum audientem dicto cognoſcit, ſeq; ſponte ſubiicientem. Eſt enim magna Principatus dignitas re Principem eſſe; legum tamen obſeruãtia æquare ſe cæteris, adhortariq; ad legitima tuenda munia. LÆL. De legibus quidem multa ſunt à te grauiter dicta. Sed remanent quædam, quæ niſi moleſtum eſt, aueo ſciſcitari. EVT. Mihi quidem quoniam ſaltare ſemel didici, nihil erit graue, quòd rogaueris. LÆL. Dic igitur de magiſtratibus aliquid, deq; re pecuniaria. EVT. Prolixus admodũ naſcitur ſermo. ſed non iniucundus, nec inutilis cognitu. Solet enim quæri vtrum Princeps ſit magiſtratus. Nam pleriq; volunt, non magiſtratum eſſe, ſed moderatorem magiſtratuum. Sunt etiam qui negẽt authoritate perpetua præditos Magiſtratus creari ſolere. Ego verò ſi meam ſententiam interponere turpe non eſt, Principem dico magiſtratum eſſe; nam tribus modis magiſtratum finiri video. dicunt enim aliqui eum eſſe magiſtratum, qui ex legibus rẽpub. adminiſtrat. Alii verò omnes publica tractantes nominant magiſtratus. Tertii magiſtratus eos dicunt, qui in libera ciuitate uicisſim parent, & imperant. Quo de magiſtratu non eſt nobis hoc tempore ſermo: Cæteræ verò deſcriptiones in Principem vnicè quadrant. nam in gubernanda ciuitate, ſecun-

dum Deum Opt. Max. leges duces habet, atq; authores, & Rempub. vniuerſam,non hanc, vel illam partem tuetur. Quem decet tametſi rationes non ſit redditurus,ſic ſe tamen gerere,ac ſi coràm omnibus relaturus eſſet. Conſtet ergò nobis Principem & magiſtratum eſſe,& cæteris præfici magiſtratibus. In magiſtratibus verò cooptandis ſumma eſt adhibenda cautio, vt ii legantur à Principe, à quibus ipſe beneficio potius afficiatur, quòd curam ſuſceperint, quàm in eos conferat beneficium. Optimum eſt rogatos, atq; adeò coactos magiſtratibus fungi, nam & Principis gloriam, & vtilitatem curabunt,& omnibus in rebus communi ſaluti proſpicient. Scio nouum viſum iri pleriſq;: eſt tamen hoc quod dico veriſsimum. nā qui magiſtratus, vel præmii loco, vel decoris petunt, emiſſe ſibi videntur honorem: quò fit, vt omnia metiātur lucro. Faſtus præterea tātū, tā tū ſuperbiæ habeāt, vt ferri nullo modo poſſint. rectè igitur, atq; ordine monent, qui negānt eos ad magiſtratus eſſe ſumendos, quibus debeat Princeps. Sed illi multo magis ſunt efferendi qui debeāt, & ſe Principi debere fateantur. tradunt Aemylianum Scipionem, qui Numantiam, Carthaginemq; deleuit (duos Imperii Romani terrores) in prouinciam aliquando profecturum, ab a Tecla quodam, atq; rectore rogatum, vt præfectum ſe duceret in prouinciam: primum

mum ſubticuiſſe, mox etiam apertius negaſſe. Itaq; cum ille ſtomacharetur,atq; ægreſerret, nè mireris amice reſpondiſſe Scipionem, iam enim ego pridẽ eum rogo,cui dignitatem meam cariſſimã eſſe ſcio, nec adhuc impetrare poſſum. & meritò quidem, nã qui gratiæ loco ſibi dari magiſtratus poſcunt, proprium commodum quærunt, qui autem ipſi rogantur, tanquam donati munere aliquo, & publicũ decus,& Principis maieſtatẽ tuentur. Sed in hac re multa diſputari ſolẽt, & variis certatur opinionibus. ac quidam ciuiũ plurimos in magiſtratu eſſe volũt, alii verò pauciſſimos. Qui plurimos magiſtratum gerere cupiunt, a populari Repub. id ipſum mutuantur, in qua vt pauperes locupletentur, plurimi creantur magiſtratus. quare longè à Principis gubernatione diſſidẽt; vnius.n.regimẽ ab illa populari colluuione cẽſetur alieniſſimum. eſt etiã verendum nè multitudo obſit potius Reip. quàm proſit. nam dum inter ſe dimicant, Rempub. deſerunt in medio poſitam. Qui autem pauciſſimos, plus oneris quàm neceſſe ſit magiſtratibus imponunt. Tenendum eſt igitur medium, vt tot fiant, quot ciuitatis exiget,vel magnitudo, vel facultas: reliqui priuati viuant,quando magiſtratus eſſe, & Remp. ignorauerunt adminiſtrare. Quæritur etiam, ſingulis nè rebus, ſinguli ſint præficiendi, an vnus ſufficiat pluribus. qua in re &

ciuitatis eſt habēda ratio,& eius,qui geſturus eſt dignitatem.Si.n.& patietur ciuitatis ſtatus,& is ipſe,ad quem ſpectat ferre poſſe videbitur, vnum pluribus præfici, non eſt effugiendum. Præſtat autem ſingularum rerū ſingulos eſſe curatores: ita tamen vt neq; multitudo ſuperet, neq; paucitas rerum negligat curationem,vel corruat certè publica ſalus capite vacans. Solet etiam dubitari,num generi ſint dignitates tribuendæ, num potius opibus, num etiam experientiæ,ac virtuti? Quòd ad me quidem attinet,poſtrema magis probo: experto enim credendum eſt maximè;Virtus autem omnium bonorum eſt parēs, eſt potens,eſt laborioſa. Itaq; quorum aliàs vita probata eſt, eorum arbitrio tutò credi ſalus videtur cōmunis. qui verò virtute excellit,ocium ſanè præſtat. quietis curatores, ocii, atq; pacis erunt miniſtri,dabuntq; operam nè quid ab eis deſideretur, nè quid detrimenti capiat Reſpub. Non igitur certis ordinibus lectos, ſed elegantia vitæ, animorum integritate, atq; probitate volumus magiſtratus. Quidam addunt oportere fidos etiam eſſe Principi, quod inane ſanè videtur; illi enim quem conſtituimus Principi nemo non erit fidus, amabitur enim ab omnibus, atq; obſeruabitur, vt in cuius ſalute omnium vita ſit poſita. Sed de magiſtratib. hactenus. LÆL. Satis quidem dictum videtur: verùm eſt, quod à te

requirere

requirere præterea libeat. EVT. Dic age, mihi.n. ſtatutum eſt de iis, quæ potero, quæq; ſciam nihil tibi omnino negare. LÆL. Quoniam igitur duas Principem induiſti perſonas, altera iam pertractata, alteram vt nobis gratificeris ediſſere. EVT. Optimis nobis opus eſt auſpiciis, vt parua nauicula, tantum ingreſſi pelagus, & euadere ſalui, & ad portum peruenire valeamus incolumes. Sed quò fata vocant eundum eſt. ea quam natura impoſuit perſona Principis perſonæ cedit. multa ſunt enim quæ conceduntur priuatis, negantur principibus. quædam etiam in priuatis laudantur, quæ vituperantur in Principibus, quæ colligere veſtra prudētia quibit; ſunt enim expoſita palàm, neq; diſputationis egent. Princeps igitur, ſeipſum circunſpiciet, ſuaq; dicta, & facta omnia examinabit, nè quid aut fecerit, aut dixerit, quòd hominum vituperationem promereatur. Abſit ſcurrilitas omnis, omniſq; leuitatis ſuſpitio, temeritas ēt abiiciatur, deniq; veterem exuat perſonam, nouam induat. Sed res ipſa nos hortatur, vt ad virtutes aliquando veniamus. Liberalem oportet eſſe Principem, ita tamen vt ſumptus ſuppeditentur redditibus, néue de alieno dare cogatur. Qui enim aliis aufert, quòd largiatur aliis. ſiue Princeps ſit, ſiue minime, peruertit, perdit, deſtruit humanam ſocietatem; & quoniam inuitis dominis attrectat aliena, fur

eſt

eſt meritò iudicandus. Nihil igitur donare Principem placet? imò plurima: ſed cautio eſt, vt de ſuo det, vt ſibi prouideat, nè deſit vnde ordinarii fiant ſumptus, atq; impenſæ deducantur. Quòd ad fortitudinē attinet, malo promptiorem conſilio, quàm manu Principem eſſe; ſi tamen caſus tulerit, vt manu ſit quoq; decertandum, Principem ita pugnare præcipiunt, vt meminerit in ſe vno eſſe omnia poſita, ſe cadente patriam quoq; cadere. Sed accidunt tempora in quibus pro ſalute communi propriam effundere Principem oporteat; quæ licet rarò contingant, eueniunt tamen aliquando. vt Codro Athenienſiū Regi, cui datum Oraculum dicitur; ex altera parte regē, ex altera exercitumDiis manibus deberi, Lui matri, matriq; telluri. quod cum Oraculum hoſtibus quoq; cognitum ſciret, edictumq; nè quis Regem Athenienſium perimeret; ipſe incognitus penula mulionia indutus hoſtium ingreſſus eſt caſtra, deditaq; opera cum milite rixatus, quod maximè petebat ab eo eſt interfectus: cuius in honorem in poſterum Atheniēſes Regnum funditus ſubſtulerunt. Sed hæc (vt dixi) rarò admodum cōtingunt: Cæteris in temporibus ſeneſcere Principem commodisſimum eſt. Munificentia principe videtur digniſſima, ſed ita vt quòd munificum fuerit, ſit etiam vtile, vel Diis, aut hominibus honorificum. Vt munire arcem, tutū

portum

portũ ſtruere, muros reficere, templa Deum ornare, nauibus naualia replere, aliaq́; quæ & ſpecie, & vſu probentur efficere. ſemper tamen videndum eſt nè vires ſuperentur impendio, nè videlicet violetur humana ſocietas. De Modeſtia, Temperãtia, Continentia, omniq́; frugalitate, quod dici poſſit ſatis apertum eſt. Aditus faciles, benigna reſpõſa, atq; grata Principis populares animos facilè conciliant. Contra verò ſuperba, atq; contumelioſa mentes hominum auertunt. Demetrio Antigoni filio Macedoniam obtinẽte anus quædam aliquid petitura frequens aderat, ut audiretur flagitans, cum rex ociũ ſibi non eſſe diceret, nè regnes inquit anus, ſi audire non vis. idem Demetrius cum præ faſtu neminem admiſiſſet, edixit tamen aliquando, vt qui petere aliquid à ſe vellet, ſcriptum ederet; ex vniuerſa cõcurſum eſt Macedonia, Rex ipſe Chirographis oneratus. quæ omnia cum in veſtis lembo depoſuiſſet, proſequẽtibus cunctis, reſponſaq; ſumma cum expectatione operientibus, ad Pontem peruenit. diductoq́;, atq; excuſſo ſinu, in flumen omnia demiſit: nec multò poſt amiſſo regno coactus eſt exulare. Amatur comitas in Principe valdè, quam condiendam exiſtimo, grauitate quadam, atq; maieſtate. Et quoniã ſemel cœpimus perſequamur. Sobrium, victu parcum decet eſſe Principem. De cultu, atq; ornatu

veſtium

veſtium ſatis magna diſſentio eſt. Nam quidam medium quendam inter priuatum, & maximum eſſe volunt, quorum ſententiæ me non piget eſſe: nõnulli nihil differre oportere Principis à priuati ornatu cultum putant. Tertii maximè à priuato diſtinctũ. adiice ſi placet quartos, qui aſſerunt in publicis ludis, feſtisq; diebus, atq; cum iura dicuntur, auguſtiore veſtitu regem eſſe oportere; in quo publica conſiſtit maieſtas; cæteris diebus nihil, aut parum à priuatis differre. Reſtat vnum in quo certè Barbaros quoſdam Principes ridere meritò poſſumus, qui adòrari ſe volunt vtroq; poplite flexo. Reuerentiam tribui Principi volumus, Deum vnum adorari. Læl. Oblitus mihi videris Principis exercitationes exponere, cuiuſmodi potiſſimum eſſe debeant. Evt. Non exciderat hoc ſanè, ſed conſultò prætermittebam: ſi fortè citius poſſem elabi. Sed quoniam tardè feſtino, hoc quoq; perſequar. Principem exerceri oportet, & ſalutis gratia, & vt corpus experiatur in armis, aptumq;, atq; idoneum bello reddat. Sunt autem exercitationes, pilæ luſus, decurſio, venatio, quæ inſtar eſt belli, quàm minimo fieri poſſit cum periculo. Simulacrum etiam pugnæ non diſplicet, ſi modo nulla temeritas inſit. vidimus enim Henricum Francorum Regem miſerando infortunio dũ temerè ſe committit ſimulatæ pugnæ, è medio non

ſine

ſine maximo generis humani periculo fuiſſe ſublatum. Et paulò ſuperioribus annis vnicæ adoleſcens indolis Boniſatius, qui Monteſerratenſibus imperitabat, imaginario certamine ſe exercens equi caſu interiit. Vnicus erat virilis ſtirpis Ferdinando Regi Hiſpaniarum Ioannes tot regnorum, tantæ potentiæ futurus hæres. qui tamen inter decurrendum excuſſus equo periit; magnamq; mœſtitiam, & ſummum ſui deſiderium, non ſolum parentibus, ſed omnibus etiam populis reliquit. Videndum eſt igitur Principi; quomodo ſe exerceat, quibus equis, quibus comitibus ſe credat. non enim repetam ſæpenumero, non inquam ſibi ipſi, ſed omnibus populis nocet. Sed pro temporis huius ratione ſatis Principem exercuimus. Læl. Quid aliud quòd ad Principē pertineat, atq; ad Reipub. adminiſtrationem tibi reſtare videtur? dic obſecrò. ego enim ſingula interrogare non audeo, nè tibi ſim moleſtus, & interim audire cupio; libera hoc me quæſo pudore: & quæ minus adhuc explicata ſunt, enarra. Evt. Pulchrum ſanè, atq; elegantem mihi narras pudorem: carptim, atq; per partes, onerare recuſas, quòd ferrem fortaſſe, vniuerſum verò pōdus, atq; omnem imponis ſarcinam; nec tamen ſum ferendo. Verum quoniam ſic erubeſcere conſueſti, geram tibi morem quòad potero, ea tamen lege, vt ſi cecidero, vel me adiu-

ues,vel onus certè detrahas. LÆL. Perge non enim deerimus, nam plures ſumus, teq; quilibet pro parte iuuabit. EVT. Soboli Princeps operam dabit, eſt enim magnum regni ſubſidium hominum multitudo,& ad bella ſubſtinenda,& ad ornandam pacē. Itaq; lege decernet, vt qui ad nuptias apti ſunt, vxores ducant, liberiſq; dent operam. Prohibebit adulteria ſeuerisſimè, ne contaminentur familiæ,polluātūrq; gentes. etiam apud veteres curatum eſt, vt viduæ, quæ partui eſſent idoneæ,nuberent. Itaq; laudatur Metelli Cenſoris oratio apud Romanos: quoniam vulgo ducere viduas recuſabant. Hortabatur igitur nè viduarum contemnerentur connubia, id enim vtile Reip. admodum cenſebatur:præſertim cum eſſet magna viduarum multitudo, extinctis viris bellorum diuerſis caſibus. Illud verò præcipi etiam ſolet,vt ratio generum ſeruetur, vt pares iungantur paribus; quod mihi non tantopere curandum videtur. Illud maximè,nè iungantur bonis viris,atq; claris,ſi fieri posſit turpes, infames, degenereſq; mulieres. Et de nuptiis quidem multa præcipi ſolent, quæ nobis ſunt conſulto prætermittenda; videndum eſt tamen,vt quoniam patres ſequuntur liberi, nullum genus deſpiciatur, quod vitæ dedecus, labeſúe maiorum inſignis, non fecerit contemnendum; ſed transeamus ad reliqua. Præcipitur, quoniam

niam omnium commoda Principi ſunt inſpicienda; rem vt nummariam diligenter inſpiciat, vt certum ſit precium, neq; mutetur ſi fieri poſsit. Accidit enim ſæpenumero mutandis preciis ingens iactura. quare cōſtans nummarium debet eſſe precium. Huc accedit quòd ſolutiones propter crebram mutationem nummorum fieri ſedulò non poſſunt: nec enim quid, quātum nūc daturus, aut accepturus aliquis eſt, ſcire poteſt: vnde noſtra patrum, atq; maiorum ætatibus, plerįq; decoxerunt, qui alioqui ſingulis quod debebatur facilè dependiſſent, ſi modò ſuo more viuere licuiſſet, ac pecuniam quo precio acceperāt erogare. Sed locus, reſq; iam poſcit, vt ad bella, bellorumq; tempora tranſeamus; quod nobis ſecundū propoſitum fuerat, tempora actionum Principis diuidentibus. LAEL. Commodiſsimè nobis accidit, vt te hodie conueniremus ocioſum, quod raro contigerit aliàs: abutemur igitur ocio tuo, neq; te ante dimittemus, quàm omnia perfeceris, quæ exponenda ſuſcepiſti. EVT. Nihil noui prædicas; ſcio enim te non ante ceſſaturum, quàm ipſe penuria, atq; inopia rerum coactus, tandem perorauero, ſed iam de re dicendum. Belli iura & ſcire Principem decet, & ſeruare. bella tamen non temerè ſuſcipere; nullum enim ſine periculo bellum fieri conſueuit: nam Mars eſt communis. Plurima propterea belli ge-

rendi præcepta traduntur, quæ paucis abſoluam. Diuidunt belli rationem in tria, qui tractant iſthæc membra: Primo quidem indicendi ratio belli continetur, altero gerendi, poſtremo deponendi: ſuſcipiendum profitentur bellum, quod ſit iuſtum: iuſtum autem variè interpretantur. Romanis enim legibus iuſtū id bellum cenſetur, quod Princeps, populuſúe Principi, ſeu populo indicit perduelli, quæ Philoſophi minime probant. non enim ſuſcipientibus bellum perſonis iuſtitia conſtituitur, ſed cauſis. Verùm Romanis legibus vtilitati, vel potius ambitioni, atq; cupiditati magis conſulebatur, quàm iuſtitiæ. ſtatuamus igitur quæ iuſtæ ſint belli cauſæ, quo pacto, quando liceat bellum ſuſcipere, quandoúe ſecus, facilè dignoſcemus. Tres igitur bellorum cauſæ probantur, tenemur enim nos, noſtraq; defendere, & pro aris, ac focis pugnare. vnde milites apud Platonem vrbium nominantur cuſtodes: quoniam defendere ſe ipſos, totamq; ciuitatem, præcipuum munus eſt militare. Secunda vero cauſa, cum iniuria accepta, res non redduntur repetitæ: vt ſi nauicularii mercatoreſúe capti retentæ merces, interfecti ciues, impediti cōmeatus, aut aliquid ſit perpetratum huiuſmodi: quæ tamen cauſæ tū habentur iuſtæ, cū res repetentibus non reſtituuntur. fieri nēpe potuit vt publico conſilio non ſit iniuria facta. qua-

re inuentũ eſt vt res repetãntur, quibus nõ redditis, tametſi conſilio publico non ſit peccatũ, publicè tamen culpa ſuſcipitur, bellũq; fit iuſtũ. Tertia verò ratio dicitur, quãdo pacẽ publicã impediunt finitimi, vel impedituri putãtur, niſi præuenerimus. quo caſu etiã nõ indictum bellum geri, atq; adminiſtrari iure optimo poteſt. quã rem COSMVS, expertus eſt Princeps omnium prudentiſsimus, qui niſi præueniſſet vobis bellum inferre, intra patriæ viſcera ſenſiſſet arma, quæ inimico animo in illum parabantur, iam iamq; fuerant ſumenda; non à vobis quidem, ſed ab iis, qui tenebant habenas, quiq; Reipb. ea tempeſtate præerant. iuſtum igitur erit bellum, quòd pro patria, iis, quas diximus rationibus aduerſariis indicetur: cuius erit finis, vt ſine iniuria in pace viuatur. Videdum igitur eſt Principi nè ad arma temerè currat, ſeq; bellorum periculis obiiciat inconſultò. Itaq; illud Auguſti laudatur in primis, quem dicere ſolitũ ferunt, vnum ſe ciuem ſeruare malle, quàm hoſtes perdere mille. eundem dixiſſe ferunt eum, qui pacatis bellum intulerit ſtultum luſorem præſcferre; qui talos iacit ad certisſimam iacturam. Fiet autem iuſtius bellum ſi indicetur antequàm geratur, non enim boni viri fraude pugnant, Vulpium more, ſed inſtar Leonum ui, atq; virtute. De indicendo bello ſatis. Non enim per feciales more veterum indici

tur:

tur periit enim omnis ferè religio, quamuis ius legationis remaneat: quò tamen rarò principes vtuntur, regemq; armorum appellant, in quo ius legationis valet, cætera religione ſublata. Nunc degerendo niſi magis aliud placet. LÆL. Hoc ipſum volumus: quare perge quemadmodum cœpiſti. habes enim gratiſſimos auditores. EVT. Iubent ergo vt ſi fieri poſſit bello Princeps abſtineat, alteroq; gerat imperatore plus enim amittitur, vno ſublato Principe, quàm ſuperatis hoſtibus acquiritur. Aſſerunt præterea eum imperatorem Principi deligendum, qui & manu promptus, & conſilio ſit bonus: ante omnia, vt ſit comis, mitis, elegans; hic enim maximam gloriæ partem Principi comparabit. Sed de Imperatore, quæ dicenda fuerãt in eum reponemus locum, quo de Imperatore diſputabimus, modò ſe nobis offerat occaſio. Cætera præcepta ſunt omnibus in promptu, vt parentur commeatus, milites armentur, opportunis locis præſidia conſtituantur: cæteraq; ſtrenuè fiant, quibus res conſtat militaris. Duo tamen taceri nequeunt, vnum, vt Princeps à iuſta pace non abhorreat, alterum vt quos ſemel deiicerit charos habeat, foueatq;, quæ ipſe fecerit mala. comparant igitur haſtæ Achillis Principem, quæ vulnerabat, & inuerſa ſanabat eadem, ac medebatur. Vnde cum murum aries percuſſerit, ſi deditio fiat eſt accipiẽda, deditisq;

ditisq; parcẽdum: magis enim eſt glorioſum, vel vnã ciuitatem ſeruare quàm aduerſarios innumeros, ingentiaq; regna armis, atq; internecione pacare. Videat etiam Princeps, atq; adeò prouideat, loca, tempora, commoda, atq; incommoda, turpe eſt enim dicere in medio armorum ardore non putaram, non præuideram, non opus fore credebam. Captis autẽ vrbibus, opus principis eſt eam ætatem omnino ſeruare, quæ cum nocere non poſſit, habita ſemper eſt miſericordia digna. Quæri ſolet qui nam milites potiſſimum legendi, qua in re noſtri temporis conſuetudo vituperatur: Reges enim vt ſumptui parcant tumultuario vtuntur milite. Itaq; integri exercitus Tyronum conficiuntur. Placet igitur milites deſcriptos habere, exercere crebro, vt cùm eundum erit in caſtra, nulla ſit penitus mora. Genus etiam militũ huius ætatis improbari ſolet, quòd ab ipſis agris, atq; adeò ab aratro euocantur ad arma. oportebat quidem milite honoratiore exercitum cõſtitui, qui turpe duceret, aut locum deſerere, aut excedere ex acie, aut hoſtem non ferire, quiq; exiſtimaret dedecus, ac turpitudinem omnia mala ſuperare. obiiciet fortaſſe quiſpiam, Romanos veteres non ſolum milites, ſed & clariſſimos Imperatores ab aratro, & creare, & deligere, & ſuſcipere ſolitos eſſe. Verùm alius honos, & longè quidem alius habebatur ara-

tro. non enim ſeruile genus hominum, quod hodie maxima ex parte cernimus, ſed ea tempeſtate ciuitatis primores arabant. Itaq; mirum eſt non dedignari nunc terram talibus cultam manibus fructum facere. Sed ex multis ſint hæc pauca libata, aliàs forſitan ſi de re militari ſcribere ſtatuerimus latius, diffuſiusq́; explicanda. Reliqua eſt deponendi belli ratio, in qua illud animaduertitur in primis nè ſimulata ſit concordia, nè fraudis, aut inſidiarum aliquid occultetur nomine pacis; quæ ſi conſtent deponendum eſt vtiq; bellum, dandaq́; opera, vt promiſſa ſeruentur, ſi enim priuatis eſt turpe non ſtare pactis, quanto grauius erit in Principe? Qamobrem quid deceat, & quid nõ, quid honeſtum, & quid turpe, quid vtile, & quid inutile ante perſpiciendũ eſt, quàm paci Princeps aſſentiatur. vbi verò pacem ſemel ſuſcepit, eam tuebitur, tametſi fuerit in ſuſcipienda peccatum. Sed de bellis cum dici poſſent innumera, hactenus expoſuiſſe ſit ſatis. LÆL. Properas, vt video, vt te quam primum expedias: nos verò longiorem deſiderabamus orationem: quare ſi quid eſt quòd prætermiſeris, quando dicendum tibi toties eſt, exponas rogamus. EVT. Nihil ſanè præter epilogum, quem ſi ita vultis breuiter tranſigere poſſumus. LÆL. Quem Epilogum dicas non intelligo aueo tamẽ audire. EVT. Attende igitur.

Principem

Principem ante omnia germanum, verum, atq; tan to nomine dignum exquirimus, qui non ſibi ſolum, ſed vniuerſæ ſit natus Reipub. ex cuius ſalute ſuam vniuerſi pendere credant; qui fiet optimus, atq; or natisſimus ſi ſuperiorum regnorum vicia perpendens, ea pro viribus vitauerit, quæ paucis percurrẽ tur. Aſſyrii, id enim primum regnum occurrit, quia ante alluuionem, quæ geſta fuerant, literis perditis ſciri non potuerunt: poſt alluuionem prima tempora in montibus homines tranſegerunt, aquarum metu, vagi, palantes, inculti, horridi ſine rege, legeúe, aut religione: quo fit vt Aſsyriorum regnum ſeſe nobis oſtendat, cæteris prius. Aſſyriorum ergo Reges vno excepto Nino, qui bello multos ſuperauit, ac Zoroaſtrum artis Magicæ repertorem in prælio peremit. Hoc vno igitur dempto, molles omnes, effœminatiq; fuerunt: Mitris, veſtibusq; fluẽ tes, fœminæ potius quam viri, vt in ter eos vir maximè Semiramis fuerit, quæ res clarisſimas geſſit, rebellantes compeſcuit multos, præſtantisſimas condidit vrbes, in quibus celeberrimam Babylonem, ædificiis, mœnibusq; mirabilem. Sed vt hæc adiiciatur Nino, cæteri parum a Sardanapalo abfuerunt, quem fortuna ſic odit, vt cum illo omnis interierit Aſſyriorum potentia, quæ populorum imbecillitate fuerat ad id tempus maxima. Sequntur Medi, qui

& dignitatem, & maieſtatem Aſſyriorum occupauerunt, paulò bellicoſiores diffluentes tamen ipſi, atq; effœminati, vino præſertim ſic dediti, ut à Græcia vina ſibi mittenda curauerint. expulerunt hos Perſæ, qui licet à Xenophonte laudentur, omnium regum habiti ſunt ſuperbisſimi, quos ipſe populus ſequabatur. (Principes enim imitantur populi) qui terram, & aquam, quod ſignum Imperii arbitrabantur ab omnibus ſibi gentibus dari æquum cenſebant, qui quieſcebant nunquam, neq; patiebantur quietem reliquos agere. Hæc tamen dominandi vorago periit aliquando, quæ omnes leges ad ſuam ferè videbatur vtilitatem ſcripſiſſe, Aegyptii, Lydiq; ſunt proximi, bellicoſum vtrunq; Regum: Lydum tamen ingenioſius; Aegyptii nanq;, etſi diſciplinis mirifice, arcanis etiam pollebant. multa tamen habebant vitia: erant iniuſti, inter ſe disſidentes, tyrannidis affectãtes, ſingulari etiam dicuntur fuiſſe crudelitate. Lydi Medis proximi non ſatis religioſi habiti ſunt. Quoniam etſi aliquandiu religionem viſi ſunt colere Giges tamen Aliarcte interfecto domino, eiusq; vxore ſimul cum regno potitus, omnia diuina, atq; humana peruertit propter principatus, quem ſibi falſa opinione finxerat cupiditatem. Itaq; auſpicatus eſt regnum ab eorum omnium cædibus, quos ſibi obſtare vel velle, vel ſaltem poſſe ſuſpicabatur. Nec meminerat

minerat

minerat eodem ſe tempore, & ſeruire deſiiſſe, & cœpiſſe regnare. Hac ſtirpe Crœſus ortus traditur, cuius ego quid commemorem inſolentiam? Qui Solonem ſapientisſimum, atq; optimum virum turpiter, ac penè cum ignominia reiecit, quòd Crœſum omnium mortalium beatisſimum non prædicauerat, qui non eſt veritus oracula vniuerſa tentare Perſis indicturus bellum, veritatemq́; numinum experiri. Itaq; in pyra poſitus iamiamq́; cremandus, & Solonis eſt recordatus, & didicit Religionem eſſe colendam, docuitq́; Cyrum fortunam, atq; humanos pertimeſcere caſus. Non licet igitur inſoleſcere principem, non fortunæ fidere nimium: Religionem autem (quod pluribus verbis ſupra docuimus) non ſolum agēdo colere ſed tota mente venerari, & de Lydis quidem hactenus. Superauerunt omnium ambitionem Macedones, qui poſt Alexandri mortem, plus ciuilis quàm externi ſanguinis fudiſſe traduntur, inſidiis, dolis, fraudibus, omni proditionum genere certantes. Nam Alexander ipſe primis temporibus regni clarisſimi principis, atq; optimi dedit ſpecimen, cuius virtutes claſſicis authoribus celebrantur; inter quas illam, quam ego Principe maximè dignam puto, ſilentio tranſire non patiar. inaudiendis quæ ad ſe deferebantur cauſis alteram ſemper aurem comprimebat, vt videlicet intelligeret

is, qui dicebat, deferebatúe quempiam, aduerſario relinqui locum, nè quis oprimeretur iniuria. Idem tamē poſt ingentes victorias, partasq; Perſicas opes, & ſuperbia vicit ſuperiores, quippe qui voluit etiā adorari, Iouisq; vocari filius, & omnium ingratisſimus eſt exiſtimatus, amicorum interempto primario Parmenione, eiuſq; Philotta filio, quorum ope ra ſæpius vicerat. nam Cliti mortem Diis, hominibusq; inuiſam fuiſſe patet, quem in ipſis propemodum tranſuerbarauit epulis, ebrium certè nemo negabit. Parthici, Bactrianiq; Reges, Barbari ſæuiq; fuerunt. & domeſtico polluti ſanguine; omnium Aetiopes, & iuſtisſimi, & fortisſimi, nimis tamen ſuperſtitioſi. Romæ regnatum eſt etiam, & Lacedæmone, Lacedæmoniorum autem reges Ephoris obediebāt, a quibus etiam mulctari ſe patiebantur, nihil inconſultis ſenioribus (Sic enim ſenatum appellabunt) agēdum ſibi cenſebant. quare quamdiu Lycurgi legibus obtemperatum eſt, regnorum omnium æquiſſimum contenderim Spartanum fuiſſe; ſed ad Romanum redeo, quod eſt incoatum parricidio. Etenim pace dixerim, vel Quirini, vel Romuli, non vtiq; decuit occidi fratrem, rerum vt potiretur ſolus. Conſequuta eſt Numæ benignitas quo tempore verè Romæ creditur eſſe regnatum. nam Tullus, qui Numæ ſucceſſit, & auita gloria, & proprio

ingenio

ingenio tuumidior ē exiſtimatus, ac ſæuuior, ad bel laq; procliuior; cuius crudelitatis exemplum Metii Suffetii pœna fuit luculentum· Ambitioſisſimus Tarquinius Priſcus. induxit enim ambiendo, petendoq; regno libertatem nimiam in forum, atq; auxit popularem licentiam. Seruius, huius ſucceſſor muliebri fraude regnum occupauit, virtute tamen eſt conſequutus, ut regno videretur dignus, vt æquaſſe putaretur ſuperiores, dixerimq; fidenter ſecundum Numam Pompilium Seruium Tullum, & plurimum patriæ profuiſſe, & optimum oſtendiſſe principatū. inſtituit cenſum, diſtinxit ordines, centurias primus ordinauit, & pace, & bello ornamenta præſtantisſima. Hic Romæ regnandi finis. Superbum enim numquam ego regem appellauero. In Aphrica regnatum eſt ante Masſiniſſam barbarè nimis. excoluit gentem moribus Masſiniſſa parum, non tamē potuit barbariem penitus expellere. Poſſum tamen confirmare in Aphrica regna omnia inculta, horridaq; fuiſſe Tyrannidis ſimiliora, quam regni. Armeniorum in Aſia à Medis, Parthisq; non degenerauit principatus. Attali Reges modeſtisſimam regnandi formam inſtituerunt. nam & ipſe Attalus animo fuit regio, & eius filius Eumenes ita ſe gesſit ut eius Imperii ciuitates libertatem omnino non deſiderarent, nec liberis vlla ex parte concederent. Regna

noſtri

noſtri temporis explicanda forent ſuis certè vitiis minimè carentia. Abſtinebo tamen non enim libenter noſtra contrecto vulnera, nec quempiam offendere placet. Hæc ſunt itaq; potiſſima regna, in quæ decet Principem intueri, vt vitia fugiat, imitetur virtutes. Hoc erit facilè factu, ſi multæ lectionis fuerit Princeps, præſertim in hiſtoriis exercitatus; vnde quid ſummendum, quid fugiendum ſit facilè poterit intelligere. Sed iam me vires deficiunt, iã deeſt oratio: quam ob cauſam, vt poſsim maioribus ſuppetere, mihi eam dabitis facultatẽ ut aliquãdo perorem: omnis enim hæc diſputatio voluendis veteribus monumentis vobis non erit incognita. LÆL. Nos quidem, & tibi gratiam habemus, & ſatis diſputatum putamus. Quæ cum reſpondiſſet, illi quidem diſceſſerũt. Ego ſolus, liberq; relictus, ad mea vetera redii cogitata.

FINIS.

Pagina	verſu	errata	correcta
4	6	laudis	laudibus
13	4	erectos	ereptos.
14	9	ſcientiam	ſententiam
16	10	oriuntut	oriuntur
23	10	regiũ,imperium	regium imperium
24	3	præſeritm	præſertim
24	19	exiſtimentur	exiſtimetur
26	12	munæribus	muneribus
31	1	principem,iterũ	principem iterum.
31	1	ſæcula	ſecula
37	9	ſæculis	ſeculis
37	13	molles	moles
48	27	clipeo	clypeo
61	16	ſit,ferendarum	ſit ferendarum

BONONIÆ.
Per Ioannem Rubeum Typographum Venetum, Bononienſiq; ciuitate donatum.

Permittente Reuerendo P. Inquiſitore.